

Aanpak eenzaamheid

De evaluatie van het eenzaamheidsbeleid in de gemeente Westland

Student: Laura Versluis
Studentnummer: 507494
Begeleider: R. Van der Veen
Tweede lezer: F. Koster
Woordenaantal: 10.018
Datum: 18-06-2022
Opleiding: Masteropleiding Sociologie
Arbeid, Organisatie en Management
Universiteit: Erasmus Universiteit Rotterdam
Erasmus School of Social and Behavioural Sciences (ESSB)

Abstract

In dit verkennende onderzoek wordt aan de hand van de Realist Evaluation methode van Pawson en Tilley (1997) de effectiviteit van het eenzaamheidsbeleid van de gemeente Westland geëvalueerd. Dit wordt onderzocht door het eenzaamheidsbeleid te toetsen aan de sociologische literatuur over eenzaamheid en door interviews af te nemen met mensen die betrokken zijn bij een tweetal interventies die in het kader van het eenzaamheidsbeleid worden ingezet: workshops voor uitvoerders en de vorming van een Coalitie van betrokken partijen. De programmatheorie waarop het eenzaamheidsbeleid van de gemeente Westland is gebouwd, wordt grotendeels ondersteund door de sociologische literatuur. In de praktijk lijkt het beleid ook effectief, mits er voldaan wordt aan bepaalde contextuele factoren. De vorming van de Coalitie leidt tot de gewenste uitkomsten, mits er voldoende partijen aan tafel zitten en de partijen genoeg tijd hebben. Daarnaast leiden de workshops voor uitvoerders ook tot de gewenste uitkomsten, mits de deelnemers praktische handvatten meekrijgen en er tijdens de workshops genoeg tijd is voor oefening. Voor beide interventies geldt dat er nog niet genoeg voldaan wordt aan de contextuele factoren en hierdoor leiden beide interventies nog niet tot de optimale uitkomsten. Tot slot worden aanbevelingen gegeven aan de gemeente Westland zodat zij haar eenzaamheidsbeleid nog effectiever kan uitvoeren.

CMO-model – Eenzaamheidsbeleid – Gemeente Westland – Realist Evaluation methode

Inhoud

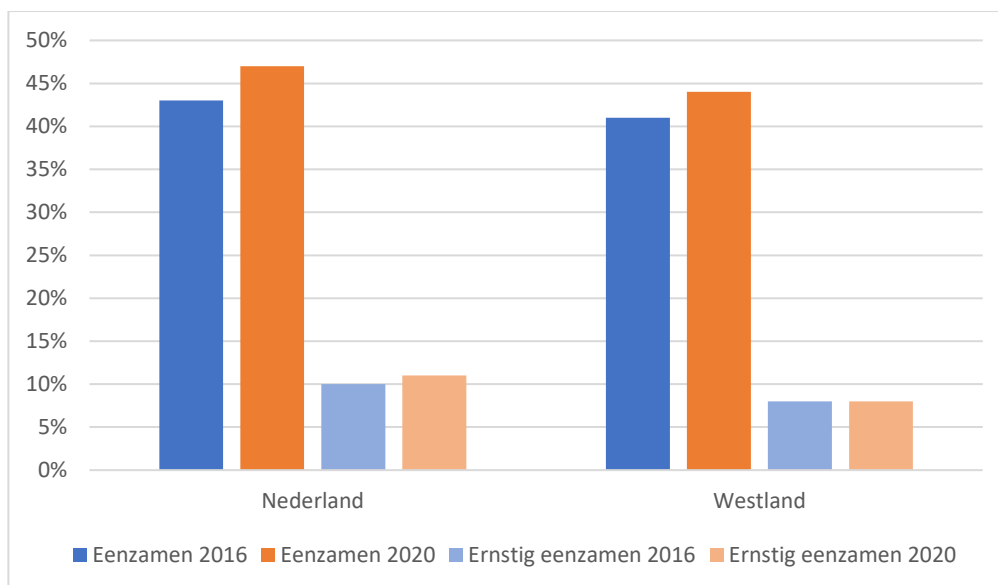
1 Inleiding	4
1.1 Introductie.....	4
1.2 De probleemstelling.....	4
1.3 Relevantie van het onderzoek.....	5
2 Theoretisch kader	6
2.1 Realist Evaluation Methode.....	6
2.2 Eenzaamheid.....	7
2.2.1 Typen eenzaamheid.....	7
2.2.2 Oorzaken, signalen en gevolgen	8
2.2.3 Beleidsinterventies bij eenzaamheid.....	9
3 Methodologie	11
3.1 Onderzoeksmethoden	11
3.2 Onderzoeksaanpak.....	11
3.3 Privacy en ethiek	12
4 Resultaten	14
4.1 Beleid gemeente Westland	14
4.1.1 Programma theorie.....	14
4.1.2 Interventies.....	15
4.1.3 Theoretische evaluatie.....	17
4.2 CMO-model.....	18
4.2.1 Deelconclusie	22
4.3 Resultaten werking en effectiviteit van het beleid.....	22
4.3.1 Toelichting resultaten.....	22
4.3.2 Resultaten interventie Coalitie	23
4.3.3 Resultaten interventie Workshops	27
5 Conclusie en discussie.....	30
5.1 Conclusie	30
5.2 Aanbevelingen	31
5.3 Discussie.....	32
Referenties.....	34
Bijlage 1 – Checklist ethische aspecten en informed consent formulier.....	39
Bijlage 2 – Topic- en respondentenlijst.....	49
Bijlage 3 – Codeboom.....	52

1 Inleiding

1.1 Introductie

In deze scriptie zal er een verkennend onderzoek worden uitgevoerd naar de effectiviteit van het eenzaamheidsbeleid van de gemeente Westland. Van Tilburg & De Jong-Gierveld (2007) definiëren eenzaamheid als volgt: ‘het subjectief ervaren van een onplezierig of ontoelaatbaar gemis aan (kwaliteit van) bepaalde sociale relaties. Het kan zijn dat het aantal contacten dat men heeft met andere mensen geringer is dan men wenst. Het kan ook zijn dat de kwaliteit van de gerealiseerde relaties achterblijft bij de wensen’ (p. 14).

Eenzaamheid is in Nederland een steeds groter wordend probleem. In 2020 voelde 47% van de volwassenen in Nederland zich eenzaam, waarvan 11% zich sterk eenzaam voelde (VZinfo, z.d.-a). In de gemeente Westland geeft 44% van de volwassenen in 2020 aan zich eenzaam te voelen, van dit percentage voelt 8% zich sterk eenzaam. Dit ligt dus onder het landelijk gemiddelde (VZinfo, z.d.-b), maar het percentage eenzamen is wel gestegen in vergelijking met de jaren daarvoor, zoals te zien is in de figuur hieronder.

Figuur 1: Procentueel aantal eenzamen in Nederland en Westland in 2016 & 2020

1.2 De probleemstelling

Het aantal eenzamen blijft dus stijgen en daarom is het van belang om de effectiviteit van het eenzaamheidsbeleid te onderzoeken. Dit verkennende onderzoek heeft dan ook als doel om er achter te komen in hoeverre het beleid van de gemeente Westland rondom het thema

eenzaamheid effectief bijdraagt aan het verminderen van eenzaamheid in de gemeente Westland. De hoofdvraag die hierbij is opgesteld, luidt als volgt:

Hoe effectief is de uitvoering van de beleidsinterventies die de gemeente Westland toepast met betrekking tot de beoogde uitkomsten van het eenzaamheidsbeleid van de gemeente Westland en waarom?

Dit wordt onderzocht met behulp van Realist Evaluation methode en specifiek het CMO-model, dat ontwikkeld is door Pawson en Tilley (1997).

Het onderzoek bestaat uit twee delen met beide twee onderzoeksvragen. Het eerste deel onderzoekt wat de huidige theorie is rondom eenzaamheid en de aanpak van eenzaamheid en of dit overeenkomt met het beleid van de gemeente Westland. De onderzoeksvragen die hiervoor zijn opgesteld, zijn als volgt:

Wat is het beleid in de gemeente Westland om eenzaamheid te voorkomen en aan te pakken?

Hoe geschikt is dit beleid, kijkend naar de literatuur over de aanpak van eenzaamheid?

Het tweede deel van het onderzoek richt zich op de praktijk in de gemeente Westland en hierbij wordt gekeken hoe het beleid rondom eenzaamheid wordt uitgevoerd en hoe effectief dit beleid is. De onderzoeksvragen die hiervoor zijn opgesteld, zijn als volgt:

Hoe wordt het beleid rondom eenzaamheid in de Gemeente Westland uitgevoerd?

Hoe valt de effectiviteit van het beleid rondom eenzaamheid in de gemeente Westland te verklaren?

1.3 Relevantie van het onderzoek

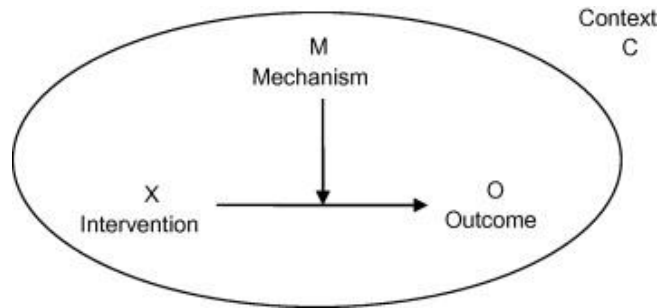
Het is maatschappelijk relevant om dit te onderzoeken, omdat eenzaamheid een groot maatschappelijk probleem is (Movisie, 2020). Naast het feit dat steeds meer mensen in Nederland en specifiek in gemeente Westland een gevoel van eenzaamheid ervaren, heeft eenzaamheid ook verschillende psychische en lichamelijke klachten tot gevolg (Van der Zwet & Van de Maat, 2018). Het is dus van groot belang om de effectiviteit van de maatregelen die gericht zijn op het voorkomen en verminderen van eenzaamheid te onderzoeken. Hierdoor kan de gemeente Westland bij negatieve uitkomst haar beleid aanpassen en bij positieve uitkomst een voorbeeld zijn voor andere gemeenten in Nederland. Hierdoor kan ook het percentage eenzamen afnemen in de maatschappij. De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek is gelegen in het feit dat dit onderzoek bijdraagt aan de kennis over de interventies rondom eenzaamheid.

2 Theoretisch kader

2.1 Realist Evaluation Methode

Pawson & Tilley (1997) ontwikkelden de zogenaamde realistische evaluatiebenadering. Bij een realistische evaluatie moet er een antwoord gegeven worden op de vraag: *‘What works, for whom, in what respects, to what extent, in what contexts, and how?’* (BetterEvaluation, 2018). Pawson & Tilley (1997) zetten het gedachtengoed uit het realisme om in een concreet beleidsevaluatie model, door middel van het CMO-model. In dit model, waarin de C staat voor context, de M voor mechanismen en de O voor ‘outcomes’, stelt de onderzoeker vooraf de mechanismen die waarschijnlijk zullen werken, de context waarin deze het best zouden kunnen werken en de resultaten die zullen worden waargenomen vast. De context waarin de mechanismen in werking worden gesteld, bepaalt of het mechanisme daadwerkelijk werkt zoals is bedoeld (Westhorp, 2014). Het mechanisme beschrijft wat de interventie wil realiseren. *‘Mechanisms explain causal relations by describing the ‘powers’ inherent in a system. ... The mechanism explains what it is about the system that make things happen.’* (Pawson & Tilley, 2004, p. 23). Ook speelt de context waarin de mechanismen worden ingezet een rol, omdat deze de mechanismen op verschillende manieren kan beïnvloeden (Westhorp, 2014). Pawson & Tilley (2004) beschrijven de context als volgt: *‘Context describes those features of the conditions in which programmes are introduced that are relevant to the operation of the programme mechanisms’* (p. 7). Pawson (2006, p. 30) categoriseert de contextuele invloeden in vier verschillende groepen (4 I’s). Allereerst de ‘individuals’, waarbij het gaat over hun kenmerken en capaciteiten. Ten tweede de ‘interpersonal relations’, waarbij het gaat over de relaties met verschillende stakeholders. Ten derde de ‘institutional settings’, hierbij gaat het om de regels, normen en gebruiken. Tot slot onderscheidt hij de ‘infrastructure’, hierbij draait het om de sociale, economische en culturele omgeving. De uitkomsten zijn afhankelijk van de in werking gestelde mechanismen en de context. De uitkomsten kunnen dus steeds verschillend zijn (Pawson & Tilley, 2004). Pawson & Tilley (1997) formuleren twee basisprincipes voor een realistische evaluatie. Het eerste basisprincipe stelt dat het onderzoek een antwoord moet geven op de vraag hoe de mechanismen verandering willen brengen in een bestaand sociaal proces. Het tweede basisprincipe stelt dat het onderzoek antwoord moet geven op de vraag welke rol de context speelt voor de werking van de mechanismen. In dit onderzoek zal er dan ook in de literatuur op zoek worden gegaan naar de mechanismen en de context in relatie tot interventies die gericht zijn op het voorkomen en tegengaan van eenzaamheid.

Dit alles is samengevat in een schematisch CMO-model, dat hiernaast wordt weergegeven in figuur 1. Dit model laat de relatie tussen X (interventie) en de outcome zien, het mechanisme achter deze interventie heeft een directe invloed op deze relatie. Daarnaast is ook de context van invloed op de relatie tussen de interventie en de outcome (Pawson & Tilley, 2004).

Figuur 2: Schematisch CMO-model

Het onderzoek van Kerr et al. (2018) wordt als voorbeeld gebruikt om het CMO-model te illustreren. Zij hebben een realistisch evaluatie onderzoek gedaan naar het faciliteren van de overgang van kinder- naar volwassenenzorg voor jongvolwassenen met levensbeperkende aandoeningen. Hierbij was één van de interventies dat jongvolwassenen zich moeten oriënteren op de volwassenenzorg. Deze interventie zet het mechanisme in werking dat jongvolwassenen zich zelfverzekerd voelen wanneer zij deelnemen aan de volwassenenzorg en dit resulteert in het feit dat jongvolwassenen naar klinieken zullen gaan en zich laten behandelen. Echter werkt deze interventie alleen wanneer dienstverleners ook daadwerkelijk de tijd hebben om de jongvolwassenen de diensten te verlenen die zij belangrijk vinden. Op deze manier hebben Kerr et al. (2018) een CMO-model opgesteld aan de hand van deze interventie.

Tabel 1: Voorbeeld samenvatting CMO-model

Interventie	Mechanisme	Uitkomst	Context
Als.. .. jong- volwassenen zich oriënteren op de volwassenenzorg	→ Dan.. .. leidt dit tot een gevoel van zelfverzekerdheid bij deelname aan de volwassenenzorg	→ Met als resultaat dat.. .. jongvolwassenen naar klinieken gaan en een medische behandeling ondergaan	Mits.. .. dienstverleners de tijd hebben om diensten te verlenen die de jongvolwassenen belangrijk vinden

2.2 Eenzaamheid

2.2.1 Typen eenzaamheid

In de eerder aangehaalde definitie van eenzaamheid (zie paragraaf 1.1), die algemeen wordt gehanteerd, staat het subjectieve aspect centraal. Eenzaamheid is de uitkomst van een persoonlijke waardering van een situatie, om deze reden is eenzaamheid van buitenaf moeilijk waar te nemen (De Jong Gierveld & Van Tilburg, 2007). Er is niet één soort eenzaamheid te onderscheiden, maar er zijn verschillende typen van eenzaamheid en verschillende symptomen van eenzaamheid. Weiss (1973) maakte een onderscheid tussen emotionele eenzaamheid en sociale eenzaamheid. Emotionele eenzaamheid is het subjectief ervaren van een groot gemis

van de afwezigheid van een intieme relatie, een emotioneel hechte band met een partner of vriend(in). Sociale eenzaamheid richt zich meer op het subjectief ervaren van betekenisvolle relaties met een bredere groep van mensen, denk hierbij aan collega's, burens of kennissen. Uit onderzoek blijkt dat emotionele eenzaamheid als heftiger wordt ervaren, maar de meest heftige vorm van eenzaamheid is het ervaren van emotionele en sociale eenzaamheid tegelijk (Van Tilburg, 2007).

2.2.2 Oorzaken, signalen en gevolgen

Het ervaren van eenzaamheid kan verschillende oorzaken hebben en deze zijn globaal in te delen in drie categorieën (Fokkema & Van Tilburg, 2007). Ten eerste zijn er de intra-individuele oorzaken, deze oorzaken liggen bij de persoon zelf. Een voorbeeld hiervan is het hebben van gezondheidsproblemen of een gebrek aan sociale vaardigheden. Ten tweede zijn er inter-individuele oorzaken, deze oorzaken hebben te maken met veranderingen in het sociale netwerk. Voorbeelden hiervan zijn bijvoorbeeld een scheiding, ontslag of het verliezen van een dierbare. Ten derde zijn er de maatschappelijke oorzaken, hierbij kan men denken aan de veranderingen in de samenleving zoals de individualisering of een negatieve beeldvorming over een bepaalde groep.

Ook individuele factoren kunnen het risico op eenzaamheid vergroten. Van der Zwet & Van de Maat (2018) hebben de risicofactoren ingedeeld in drie categorieën. Allereerst de individuele factoren die betrekking hebben op de leefomstandigheden, denk hierbij aan de sociaal-economische status van een persoon, de leeftijd of de seksuele identiteit. Ten tweede zijn er individuele factoren die betrekking hebben op de sociale integratie, hierbij is de burgerlijke staat van belang, gescheiden mensen en weduwen/weduwnaars hebben een grotere kans op eenzaamheid dan samenwonenden of ongehuwden, maar ook de ouder-kind en broers en zussen relatie spelen hierbij een rol. Tot slot zijn er nog een aantal macrofactoren die de kans op eenzaamheid vergroten, zo kunnen bepaalde culturele normen en waarden of de sociaaleconomische context van een land eenzaamheid bevorderen.

Er zijn verschillende signalen die kunnen duiden op eenzaamheid, echter hoeft de constatering van één signaal niet gelijk eenzaamheid te betekenen. Men moet echt meerdere signalen over langere periode constateren (Van de Maat & Van Axten, 2013; GGD Midden-Nederland, 2007; Monteiro, 2007). De signalen zijn onder te verdelen in vier categorieën. 1) lichamelijke signalen, zoals verslechterde vermoeidheid; 2) psychische signalen, zoals een negatief zelfbeeld; 3) sociale signalen zoals weinig sociale contacten; 4) gedragsmatige signalen zoals sterk de aandacht opeisen en claimen.

De gevolgen van eenzaamheid kunnen erg uiteenlopen tot lichamelijke en psychische klachten, zoals bijvoorbeeld depressie, alcoholverslaving, cognitieve achteruitgang, hart- en vaatziekten, slaapproblemen en verminderde afweer (Bassuk et al., 1999; Barnett & Gotlib, 1988; Akerlind & Hornquist, 1992). Daarnaast vergroot eenzaamheid de kans op vroeg overlijden (Holt-Lunstad et al., 2015; Leigh-Hunt et al., 2017).

2.2.3 Beleidsinterventies bij eenzaamheid

Fokkema en Stevens (2007) dragen verschillende interventies aan die hulpverleners kunnen uitvoeren en die bijdragen aan het tegengaan of verlichten van eenzaamheid. Men kan bijvoorbeeld algemene voorlichting geven en hierdoor hopen een mentaliteitsverandering te bewerkstelligen. Deze interventie probeert mensen dus anders te laten denken en zich anders te gedragen. Bij voorlichting kan men bijvoorbeeld aangespoord worden om deel te nemen aan verschillende activiteiten. Een ander belangrijk punt wat zij noemen is dat er moet worden bijgedragen aan de deskundigheid van hulpverleners. Hulpverleners kunnen bijvoorbeeld getraind worden om eenzaamheid eerder te herkennen en te leren hoe zij hierop kunnen reageren. Daarnaast onderscheiden Machiel en Jonkers (2012) verschillende stappen die moeten worden genomen bij de signalering van eenzaamheid. De eerste stap hierin is het herkennen van eenzaamheid. Vooral professionals, zoals huisartsen, wijkagenten, medewerkers van thuiszorg etc., zullen een rol spelen bij de herkenning van eenzaamheid. Het is van belang dat zij de signalen die gekoppeld zijn aan eenzaamheid herkennen (Van der Zwet et al., 2020). Een andere stap die Machielse & Jonkers (2012) onderscheiden is het opvolgen van signalen. Het is van groot belang dat de signalen die eerder zijn opgepikt door professionals bij de juiste personen terecht komen, zodat er hulp in gang kan worden gezet. Een goede plek hiervoor is onder andere een Digitaal Meldpunt, maar dit kan ook een sociaal wijkteam of een soort gelijke organisatie zijn. Om dit zo goed mogelijk te regelen, moeten er afspraken gemaakt worden over wie, wat gaat doen als er signalen binnenkomen (Van der Zwet, & Van de Maat, 2018).

Veel gemeenten die eenzaamheid willen aanpakken, komen er na verloop van tijd achter dat eenzaamheid veelal te maken heeft met onderliggende sociale problematiek (Van de Maat, 2019). Om deze reden is het gebruik van een integrale aanpak erg wenselijk. Daarnaast is het van belang dat wanneer gemeenten een effectieve aanpak tegen eenzaamheid willen realiseren, zij netwerken samenstellen. Wanneer deze netwerken een projectleider hebben, die draagvlak creëert en partijen met elkaar in contact brengt, zullen netwerken beter functioneren (Van de Maat, 2019). Om voor iedereen gepaste hulp te bieden, is het van belang dat er verschillende organisaties worden ingezet om hulp te verlenen (Machielse, & Jonkers, 2012).

Om eenzaamheid te voorkomen is actief contact met buurtbewoners van belang, mensen met actieve contacten in de buurt zijn namelijk minder eenzaam (Kearns et al., 2015; Van Tilburg en De Jong-Gierveld, 2007). Speciaal voor jongeren is het van belang dat er wordt ingezet op het verbeteren van sociale vaardigheden en het verbeteren van hun zelfbeeld om eenzaamheid te voorkomen (Lodder et al., 2016).

Ook via campagnes en websites kan eenzaamheid worden voorkomen. Impact Centre Erasmus heeft in 2019 de effectiviteit van de website mijnbuurtje.nl onderzocht. Uit dit onderzoek bleek dat gebruikers van dit platform gemiddeld 60% meer ontmoetingen in hun eigen buurt hebben. Inwoners voelen zich door dit platform verbonden met hun buurt of wijk en ook zij zijn meer betrokken bij activiteiten (Impact Centre Erasmus, 2019). Uit ander onderzoek van DVJ insights voor het Ministerie van VWS uit 2022 blijkt dat de kennis over eenzaamheid na een nationale campagne van de overheid tegen eenzaamheid onder ouderen wel iets gestegen is (Cammaert & Woudstra, 2022). Echter is de bereidheid om iets voor eenzame ouderen te doen niet gestegen na de campagne. Over het algemeen kan er gesteld worden dat na een tijd campagne voeren, de campagne steeds minder effectief wordt omdat er steeds minder mensen bereikt worden. Dit is bijvoorbeeld terug te zien in het feit dat in de eerste weken van een campagne het aantal websites bezoekers snel toeneemt, maar naarmate de campagne langer loopt, neemt dit aantal weer af.

Tot slot kwamen Victor et al. (2018) in hun onderzoek tot de conclusie dat er geen 'one-size-fits-all' benadering is voor de aanpak van eenzaamheid, omdat de oorzaken per geval verschillend zijn. Om de interventies tegen eenzaamheid zo effectief mogelijk te laten zijn, is het goed dat de interventies worden afgestemd op de specifieke omstandigheden en behoeften van de individuen of groepen die eenzaamheid ervaren.

3 Methodologie

3.1 Onderzoeksmethoden

In dit onderzoek zal de Realist Evaluation methode van Pawson & Tilley (2004) worden gebruikt om het eenzaamheidsbeleid van de gemeente Westland te evalueren. De Realist Evaluation methode kan goed worden ingezet bij het evalueren van beleid. Anders dan bij andere methoden van beleidsevaluatie geeft deze methode namelijk een antwoord op de vraag hoe beleid werkt en of de waarneembare effecten daadwerkelijk door het beleid worden veroorzaakt (Verweij & Pattyn, 2014). Daarnaast leent deze methode van onderzoeken zich goed voor kleinschaliger en intensiever onderzoek.

Hoe interventies verandering veroorzaken en of de waargenomen veranderingen inderdaad aan de interventies zijn toe te schrijven, zijn belangrijke vragen bij een realistische evaluatie. Er wordt dus onderzocht of de waargenomen effecten toe te schrijven zijn aan het beleid. Om hier een antwoord op te krijgen wordt in dit onderzoek allereerst gekeken naar de mechanismen die worden ingezet (Pawson & Tilley, 2004). Als tweede stap wordt er gekeken naar de context waarin de mechanismen worden ingezet. Tot slot worden de uitkomsten vastgesteld. De uitkomsten zijn afhankelijk van de in werking gestelde mechanismen en de context, waardoor de uitkomsten dus steeds verschillend kunnen zijn (Pawson & Tilley, 2004).

3.2 Onderzoeksaanpak

Het uitgevoerde onderzoek is opgedeeld in twee delen en zal kwalitatief van aard zijn, waarbij er verschillende data wordt gebruikt. In het eerste deel van het onderzoek zal het eenzaamheidsbeleid van de gemeente Westland worden geanalyseerd. Na de analyse zal worden aangegeven in hoeverre dit beleid aansluit op de sociologische literatuur over dit onderwerp. Hierbij zal gebruik worden gemaakt van het CMO-model. Door dit model in te vullen zal blijken welke mechanismen in welke context tot welke uitkomsten leiden, uitgaand van de literatuur. De gebruikte data zal voornamelijk afkomstig zijn uit het eenzaamheidsbeleid van de gemeente Westland, samen met de sociologische literatuur over eenzaamheidsinterventies.

Het tweede deel van het onderzoek is de uitvoeringsanalyse. In dit deel wordt de effectiviteit van de interventies onderzocht. Om dit in kaart te brengen wordt data afkomstig uit interviews gebruikt. Deze interviews zijn geanalyseerd en open gecodeerd in het programma ATLAS.ti. Deze codes zijn vervolgens gecategoriseerd en weergegeven in een codeboom (zie Bijlage 3). Er zijn een tiental respondenten geïnterviewd, die aan de hand van de onderzochte mechanismen zijn uitgekozen. Om interventie 3 (workshops) te onderzoeken zijn een tweetal

mensen van Vitis Welzijn die de workshops deels hebben ontwikkeld en aanbieden geïnterviewd. Ook zijn er drie mensen geïnterviewd die hebben deelgenomen aan de aangeboden workshops, zij zijn afkomstig uit verschillende domeinen van de gemeente Westland. Op deze manier ontstaat er een goed gevarieerd beeld over de inhoud en effectiviteit van de workshops. Om interventie 5 (Coalitie) te onderzoeken, zijn er twee beleidsmedewerkers van de gemeente geïnterviewd die het eenzaamheidsbeleid hebben opgesteld, waarvan er één tijdelijk deelnam aan de Coalitie. Daarnaast zijn er drie andere leden uit de Coalitie geïnterviewd die afkomstig zijn uit de lokale scholengroep, de welzijnsorganisatie en de organisatie voor cultuur van de gemeente Westland. Door deze verschillende leden van de Coalitie te interviewen ontstaat er een goed gevarieerd beeld over de inhoud en effectiviteit van de Coalitie.

Het doel van een realistisch interview is om de opgestelde programmatheorie en het opgestelde CMO-model voor te leggen aan de respondent. De respondent kan deze beide dan aanvullen met eigen ervaringen en/of becommentariëren. Op deze manier komt de onderzoeker tot een volledig beeld van de programmatheorie (Pawson & Tilley, 1997). Een realistisch interview begint met algemene vragen over de rol en opvattingen van de respondent over het programma en in vervolgvragen wordt er naar specifieke ervaringen van de respondent over het programma gevraagd. Het doel van elke vraag is om een deel van de programmatheorie te testen. Na de interviews kan de programmatheorie worden aangepast en verfijnd. De interviews zullen dan ook semigestructureerd zijn, omdat er op deze manier genoeg ruimte is voor de respondenten om hun eigen inbreng aan het interview te geven. Daarnaast geeft het ook de mogelijkheid aan de onderzoeker om door te vragen, waardoor er meer waardevolle data kan worden verzameld (Baarda, Van der Hulst & De Goede, 2012).

De interviews zijn, in afstemming met de respondenten, fysiek, online via Microsoft Teams of telefonisch afgenomen, met een duur van ongeveer 20 minuten tot 45 minuten. Het online afnemen van interviews heeft geen effect op de kwaliteit van de interviews wat betreft de nauwkeurigheid of de duur van interviews. Het levert volgens Gray et al. (2020) en Brandy & Kit (2019) dezelfde resultaten op. Bij het afnemen van de interviews is gebruik gemaakt van een vooropgestelde topiclijst (zie Bijlage 2), die als leidraad fungeert.

3.3 Privacy en ethiek

In dit onderzoek is zorgvuldig omgegaan met de privacy van de respondenten. De namen van de respondenten zijn geanonimiseerd en voorafgaand aan de interviews hebben zij schriftelijk of mondeling toegestemd met het zogeheten informed consent formulier, hiermee geven zij

toestemming om het interview op te nemen en te verwerken (Cresswell & Poth, 2017). Daarnaast is er in dit onderzoek volledig gehouden aan alle privacy- en ethische aspecten die verband houden met het doen van wetenschappelijk onderzoek. De volledige checklist met ethische aspecten en het informed consent formulier is opgenomen in Bijlage 1.

4 Resultaten

4.1 Beleid gemeente Westland

4.1.1 Programma theorie

Op 19 maart 2018 bood de toenmalige minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport het actieprogramma ‘Eén tegen eenzaamheid’ aan, aan de voorzitter van de Tweede Kamer. Dit actieprogramma had als doel om eenzaamheid onder ouderen te verminderen (De Jonge, 2018). Met dit actieprogramma ondersteunde het ministerie van VWS gemeenten om lokale coalities op te richten om gezamenlijk eenzaamheid tegen te gaan (Rijksoverheid, 2022). Voor de gemeente Westland was dit dan ook de aanleiding om zelf iets tegen eenzaamheid te gaan ondernemen. Op 6 november 2018 nam de gemeenteraad van Westland een motie aan die gericht was op het voorkomen en tegengaan van eenzaamheid (Gemeenteraad Westland, 2018). In deze motie wordt gesteld dat eenzaamheid een groot maatschappelijk probleem is in Westland, omdat bijna vier op de tien Westlanders eenzaamheid ervaren. De oorzaak van het grote aantal eenzamen in de gemeente Westland is niet toe te schrijven aan één soort fenomeen. Eenzaamheid heeft verschillende oorzaken en dat geldt ook voor de gemeente Westland (Gemeente Westland, 2019a). Deze cijfers vond de gemeenteraad ernstig en daarom vond zij het essentieel om het voorkomen en tegengaan van eenzaamheid vast te leggen in gemeentelijk beleid. Er werd een specifieke beleidsnota over dit onderwerp opgesteld en dit is uitgemond in het ‘Plan van aanpak eenzaamheid’. In dit plan wordt de aanleiding, de toenmalige uitgangssituatie, de doelstelling en de strategie beschreven om eenzaamheid in de gemeente Westland te voorkomen en tegen te gaan. In dit document kwam terug dat eenzaamheid een urgent en actueel vraagstuk is in Westland, wat onder de hele bevolking voor kan komen (Gemeente Westland, 2019b, p. 7). De gemeente Westland wil eenzaamheid aanpakken via twee sporen, het eerste spoor zet zich in voor de korte termijn (tot en met 2019) en het tweede spoor zet zich in voor de langere termijn (vanaf 2020). R2: *‘Onze aanpak was in de beginfase vooral gericht op professionals en op instellingen. En daarna hebben we vanaf eind 2020 de slag gemaakt naar het brede publiek, daar zijn we nu nog heel druk mee bezig.’*

De gemeente Westland wil een zestal samenhangende onderdelen bereiken en om deze onderdelen te bereiken zet zij verschillende interventies in. Deze zes onderdelen komen voort uit de handreiking voor Lokale aanpak van eenzaamheid (Coalitie Erbij, 2018) en omvatten de volgende zes punten: 1) het zorgen voor bewustwording en agendering bij mensen en organisaties; 2) het zorgen dat eenzame mensen herkend en gevonden worden; 3) het zorgen voor ondersteuning en activering van eenzame mensen; 4) het zorgen voor voldoende kwaliteit en deskundigheid van alle betrokkenen; 5) het zorgen voor een goede samenwerking tussen alle

partijen; en 6) het zorgen voor makkelijk en snel kunnen vinden van informatie over eenzaamheid en mogelijk interventies. Deze onderdelen zijn allemaal subdoelen en moeten samen bijdragen aan het bereiken van het hoofddoel van de gemeente Westland ‘De eenzaamheid van inwoners van gemeente Westland in de periode 2019 tot 2028 zoveel mogelijk te voorkomen en tegen te gaan’ (Gemeente Westland, 2019b, p. 9). Deze doelen worden bereikt door bepaalde interventies in te zetten, die in de volgende paragraaf worden toegelicht en vervolgens getoetst aan de sociologische literatuur. De interventies zetten een aantal mechanismen in werking, die bijdragen aan het bereiken van het hoofddoel, daarbij moet er wel voldaan worden aan bepaalde contextuele factoren.

4.1.2 Interventies

De eerste interventie die de gemeente Westland inzet om eenzaamheid tegen te gaan is het organiseren van de Werkconferentie Westland Sociaal in Beweging en deelname aan de Week van Ontmoeting. Deze Week van Ontmoeting, wat tegenwoordig ‘Westland Ontmoet’ wordt genoemd, is een jaarlijks terugkerend evenement (WestlandOntmoet, 2022). Tijdens de Werkconferentie worden er verschillende workshops aangeboden waarin er door professionals voorlichting wordt gegeven over onderwerpen als de signalering van eenzaamheid en het omgaan met eenzaamheid (Projectteam Eén tegen eenzaamheid Westland, 2019). Met deze verschillende workshops wordt er dus algemene voorlichting gegeven over eenzaamheid. Tijdens Westland Ontmoet wordt er extra aandacht besteed aan de behoefte om met elkaar in contact te komen. Er vinden verschillende ontmoetingen plaats door middel van bijvoorbeeld een buurtbarbecue of bingomiddag (WestlandOntmoet, 2022).

De tweede interventie die de gemeente Westland inzet is de website sociaalpleinwestland.nl benutten. Op SociaalPleinWestland.nl staat het complete aanbod van zorg, activiteiten, trainingen en begeleiding bij sociale vragen (Gemeente Westland et al., 2021). De website is gericht op tien verschillende sociale onderwerpen, waarvan eenzaamheid er één is. Men kan hier bijvoorbeeld informatie en advies vinden, maar ook verschillende mogelijkheden om mensen te ontmoeten of om hulp te krijgen bij praktische zaken.

De derde interventie is het trainen van vrijwilligers, ondernemers en professionals en hierbij zoveel mogelijk gebruik maken van landelijk beschikbaar aanbod (Gemeente Westland, 2019b, p. 13). Daarnaast wil de gemeente een structureel trainingsaanbod ontwikkelen, in de vorm van workshops voor meer en nieuwe betrokkenen (Gemeente Westland, 2019b, p. 14). Deze workshops worden in samenwerking met de gemeente Westland aangeboden door de organisatie Vitis Welzijn. Dit is een organisatie die zich in regio Westland inzet voor een vitale

samenleving (Vitis Welzijn, z.d.-a). In deze workshop van één dagdeel leert de deelnemer over de verschillende soorten eenzaamheid, de signalen van eenzaamheid herkennen en de mogelijkheden om iets voor eenzame inwoners van de gemeente Westland te betekenen (Vitis Welzijn, z.d.-b).

De vierde interventie is het introduceren van een Digitaal Meldpunt Eenzaamheid. Hiermee kunnen professionals en burgers hun zorgen bekend maken en er op die manier voor zorgen dat mensen die (mogelijk) eenzaam zijn in beeld komen én, als zij daar voor open staan, gepaste ondersteuning krijgen (Gemeente Westland, 2019b, p. 13). Andersom kunnen inwoners hier ook aangeven dat zij zich eenzaam voelen. Na een melding op de website neemt een medewerker van Vitis Welzijn binnen drie dagen contact op met diegene (Gemeente Westland & Vitis Welzijn, 2021).

Voor de langere termijn wil de gemeente Westland een effectief netwerk realiseren, dat samen keuzes maakt en initiatieven uitvoert om eenzaamheid te voorkomen en tegen te gaan (Gemeente Westland, 2019b, p. 14). Dit netwerk, wat de Coalitie Eén tegen eenzaamheid Westland vormt, bestaat uit verschillende partijen die alle domeinen van de gemeente vertegenwoordigen. Momenteel bestaat de Coalitie uit acht personen die de volgende organisaties vertegenwoordigen: 1) Interconfessionele Scholengroep Westland (ISW); 2) Vitis Welzijn; 3) Adviesraad Sociaal Domein; 4) Diaconaal Platform Westland; 5) Bibliotheek; 6) MKB Westland; 7) CultuurWeb en 8) Gemeente Westland.

De Coalitie wil op de langere termijn een meerjarige publiekscampagne realiseren, gericht op het agenderen, bewust worden en normaliseren van eenzaamheid (Gemeente Westland, 2019b, p. 14). In de eerste helft van 2022 is deze campagne van start gegaan, met de slogan: 'WIE doet iets tegen eenzaamheid?', waarin WIE staat voor Westlands Initiatief tegen Eenzaamheid (wiewestland.nl, z.d.)

De Coalitie wil ook het aanbod verder verbeteren, vernieuwen, op- of afschalen, aansluitend bij de behoefte van mensen die eenzaam zijn of dreigen te worden (Gemeente Westland, 2019b, p. 14). De beleidsmakers van de gemeente Westland hebben het hele eenzaamheidsbeleid in kaart gebracht. R2: *'Wat we ook gedaan hebben is dat we het volledige aanbod in Westland in kaart hebben gebracht ... En dan blijkt dus dat er heel veel is, dat er heel veel dubbelingen zijn. ... We hebben gezien dat het aanbod voor de lhbt dat dat minimaal is in Westland, dus daar moeten we wat aan gaan doen.'*

4.1.3 Theoretische evaluatie

Veel van de interventies die de gemeente Westland inzet om eenzaamheid te voorkomen en tegen te gaan sluiten aan bij wat er in de sociologische literatuur over geschreven staat. Het voorlichtingsaspect zoals wordt aan gedragen door Fokkema en Stevens (2007) is door de gemeente Westland omgezet in een interventie tijdens de Werkconferentie Westland Sociaal in Beweging. Tijdens deze conferentie kwamen meerdere professionals voorlichting geven over het thema eenzaamheid. Zo probeerden zij kennis over dit onderwerp te delen. Daarnaast worden inwoners van de gemeente tijdens Westland Ontmoet aangespoord om deel te nemen aan verschillende activiteiten. Men kan zelf in actie komen door ontmoetingen te organiseren of juist deel te nemen aan ontmoetingen. Door deze twee weken beoogt men een mentaliteitsverandering te bewerkstelligen.

In de literatuur is er momenteel nog geen direct bewijs te vinden dat een website als sociaalpleinwestland.nl bijdraagt aan het verminderen van eenzaamheid. Op de website is er een pagina speciaal voor jongeren die te maken hebben met eenzaamheid. Op deze pagina wordt ingezet op het verbeteren van sociale vaardigheden en het verbeteren van hun zelfbeeld om eenzaamheid te voorkomen. Uit onderzoek van Lodder et al. (2016) blijkt dat het voor jongeren erg van belang is om in te zetten op deze aspecten. Een vergelijkbare website, mijnbuurtje.nl, is wel bewezen effectief (Impact Centre Erasmus, 2019), gebruikers van deze website hebben meer ontmoetingen in hun eigen buurt. Mensen met actieve contacten in de buurt zijn minder eenzaam en dit sluit aan bij de resultaten sluiten van Kearns et al. (2015) en Van Tilburg & De Jong-Gierveld (2007).

Fokkema en Stevens (2007) vinden het belangrijk dat er wordt bijgedragen aan de deskundigheid van hulpverleners. Volgens Machiel en Jonkers (2012) moet men inzetten op het herkennen van eenzaamheid. Deze beide aspecten worden geleerd bij de workshops die de gemeente Westland aanbiedt.

Daarnaast moeten volgens Machielse & Jonkers (2012) signalen die eerder zijn opgepikt door professionals bij de juiste personen terecht komen, zodat er hulp in gang kan worden gezet. Een goede plek hiervoor is onder andere een Digitaal Meldpunt.

Het vormen van een Coalitie wordt door de literatuur ondersteund. Het gebruik van een integrale aanpak is erg wenselijk (Van de Maat, 2019), waarbij er verschillende organisaties worden ingezet om hulp te verlenen (Machielse, & Jonkers, 2012).

De Coalitie wil graag een meerjarige publiekscampagne realiseren. Over het algemeen kan er gesteld worden dat na een tijd campagne voeren, de campagne steeds minder effectief wordt omdat er steeds minder mensen bereikt worden (Cammaert & Woudstra, 2022). Een

meerjarige publiciteitscampagne van de gemeente Westland zal waarschijnlijk in het begin haar vruchten afwerpen. Zo zal men meer kennis opdoen over eenzaamheid en daarnaast ook meer bereid zijn om iets voor een eenzamen te doen. Echter zal de effectiviteit van de campagne na verloop van tijd afnemen.

Tot slot wil de Coalitie op lange termijn het aanbod van de gemeente Westland zo goed mogelijk laten aansluiten bij de behoeften van mensen die eenzaam zijn of dreigen te worden. Omdat er geen ‘one-size-fits-all’ benadering is voor de aanpak van eenzaamheid (Victor et al., 2018), is het goed dat de interventies dus worden afgestemd op de specifieke omstandigheden en behoeften van de individuen of groepen die eenzaamheid ervaren. Wanneer de aanpak zo persoonlijk mogelijk is, zal de aanpak ook het meest effectief zijn en zal de gemeente Westland het meest bereiken met haar eenzaamheidsbeleid.

4.2 CMO-model

Mechanismen

Er zijn een zevental interventies in het beleid van de gemeente Westland te onderscheiden die een viertal mechanismen proberen in werking te zetten. De mechanismen die door middel van de interventies in werking moeten worden gezet zijn de volgende: (M1) Het vergroten van kennis over eenzaamheid; (M2) Het durven uiten van zorgen over/gevoelens van eenzaamheid; (M3) Het samenwerken van partijen; en (M4) Het aanbieden van gepaste zorg. De interventies die deze mechanismen in werking moeten stellen zijn hiervoor uiteengezet.

Context

Aan de hand van de verschillende I's die Pawson (2006) heeft onderscheiden (zie paragraaf 2.1), zal de context van het beleid van de gemeente Westland worden vastgesteld. Allereerst is de werking van het beleid afhankelijk van de individuele kenmerken en capaciteiten van de inwoners van de gemeente Westland die eenzaam zijn of dreigen te worden (C1). De interventies bij eenzaamheid hebben alleen kans van slagen als iemand zich bewust is van zijn of haar eenzaamheidsprobleem en dit ook echt wil oplossen door gebruik te maken van de mogelijkheden die de interventie biedt (Fokkema & Van Tilburg, 2007). Wanneer de persoon die eenzaam is of dreigt te worden deze wil niet heeft, is de interventie gedoemd te mislukken. Aan de andere kant is de werking van het beleid ook afhankelijk van de individuele kenmerken en capaciteiten van de overige inwoners van de gemeente Westland. Zij moeten de verschillende interventies uitvoeren, maar dan moeten zij wel de persoonlijke motivatie hebben om eenzaamheid te voorkomen en tegen te gaan. Wanneer zij deze motivatie niet hebben, zullen

zij de interventies niet uitvoeren en zullen de beoogde uitkomsten niet worden bereikt (C2). Daarnaast is de werking van een netwerk afhankelijk van de capaciteiten van de projectleider (C3). Wanneer hij/zij draagvlak creëert en partijen met elkaar in contact brengt, zullen netwerken beter functioneren (Van de Maat, 2019). Ten vierde is de werking van het beleid afhankelijk van de onderlinge relatie (interpersonal relations) tussen de betrokken partijen (C4). Een goede en intensieve samenwerking tussen organisaties is namelijk van belang om een interventie duurzaam aan te kunnen bieden (Windle et al., 2014). Ook moeten er voor het functioneren van het netwerk verschillende organisaties worden ingezet om hulp te verlenen (C5) (Machielse & Jonkers, 2012). Tot slot is de werking van het beleid afhankelijk van de institutionele omgeving, dit omvat de regels, normen en gebruiken die de gemeente Westland hanteert. De sociaal-politieke context is van belang bij implementatie van sociale interventies, het kan de implementatie namelijk bevorderen of belemmeren (Fixsen et al., 2005). Er moet voldoende politieke (C6) en financiële steun (C7) zijn, om de interventies goed te implementeren. Ook moet de juiste informatie bij de juiste personen terecht komen. Zo moeten bijvoorbeeld meldingen van (mogelijk) eenzamen wel bij Vitis Welzijn terechtkomen, anders kunnen zij geen actie ondernemen en heeft het doen van meldingen dus geen nut (C8).

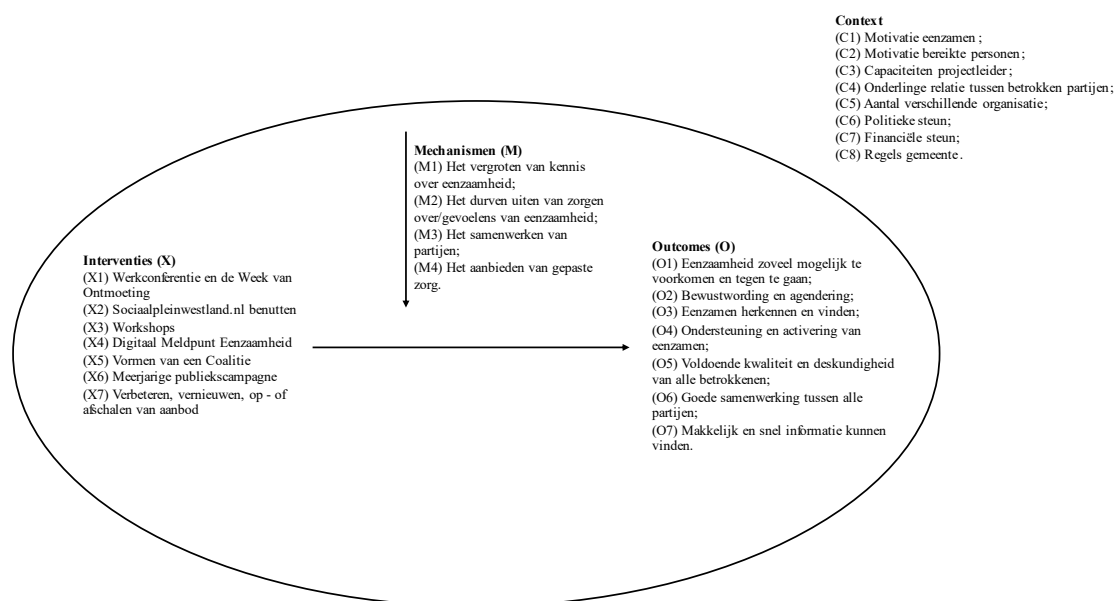
Outcome

De gemeente Westland heeft, zoals eerder benoemd, verschillende outcomes geformuleerd. Het beoogde hoofddoel van het beleid van de gemeente Westland is als volgt (O1): ‘De eenzaamheid van inwoners van gemeente Westland in de periode 2019 tot 2028 zoveel mogelijk te voorkomen en tegen te gaan’ (Gemeente Westland, 2019b, p. 9). Daarnaast zijn de volgende zestal subdoelen geformuleerd: (O2) Bewustwording en agendering; (O3) Eenzamen herkennen en vinden; (O4) Eenzamen ondersteunen en activeren; (O5) Voldoende kwaliteit en deskundigheid van alle betrokkenen; (O6) Goede samenwerking tussen alle partijen; en (O7) Informatie over eenzaamheid makkelijk en snel kunnen vinden (Gemeente Westland, 2019b). De hiervoor genoemde interventies en mechanismen zorgen ervoor dat de gemeente Westland deze uitkomsten behaalt in een bepaalde context. In de tabel op de volgende pagina zijn de relaties tussen deze vier variabelen samengevat.

Tabel 2: *Samenvatting CMO-model op basis van de literatuur*

Interventie	Mechanisme	Uitkomst	Context
Als.. .. de Werk- conferentie en de Week van ontmoeting worden georganiseerd (X1)	→ Dan.. .. wordt de kennis over eenzaam- heid vergroot (M1)	→ Met als resultaat dat.. .. men bewust en geagendeerd wordt (O2) & .. eenzamen ondersteund en geactiveerd worden (O4)	Mits.. .. de bereikte personen ook echt eenzaamheid willen voorkomen en tegengaan (C2) & .. de persoon die eenzaam is of eenzaam dreigt te worden, ook echt zijn of haar eenzaamheid wil bestrijden (C1) & .. er voldoende politieke en financiële steun is (C6 & C7)
.. sociaalplein- westland.nl wordt benut (X2)	→ .. wordt de kennis over eenzaam- heid vergroot (M1)	→ .. men makkelijk en snel informatie kan vinden (O7)	.. de persoon die eenzaam is of eenzaam dreigt te worden, ook echt zijn of haar eenzaamheid wil bestrijden (C1) & .. de bereikte personen ook echt eenzaamheid willen voorkomen en tegengaan (C2) & .. er voldoende politieke en financiële steun is (C6 & C7)
.. er workshops worden aangeboden (X3)	→ .. wordt de kennis over eenzaam- heid vergroot (M1)	→ .. eenzamen herkend en gevonden worden (O3) & .. alle betrokkenen voldoende kwaliteit en deskundigheid hebben (O5)	.. de bereikte personen ook echt eenzaamheid willen voorkomen en tegengaan (C2) & .. er voldoende politieke en financiële steun is (C6 & C7)
.. een Digitaal Meldpunt Eenzaamheid wordt geïntroduceerd (X4)	→ .. durft men zorgen over/gevoelens van eenzaamheid te uiten (M2)	→ .. eenzamen herkend en gevonden worden (O3)	.. de regels van de gemeente het toestaan dat de gegevens bij de juiste personen terechtkomen (C8) & .. er voldoende politieke en financiële steun is (C6 & C7)

Interventie	Mechanisme	Uitkomst	Context
Als.. .. er een Coalitie wordt gevormd (X5)	→ Dan.. .. werken partijen samen (M3)	→ Met als resultaat dat.. .. eenzaamheid zoveel mogelijk wordt voorkomen en tegengegaan (O1) & .. er een goede samenwerking tussen alle partijen is (O6)	Mits.. .. de projectleider de juiste capaciteiten heeft (C3) & .. de onderlinge relatie tussen de betrokken partijen onderling goed is (C4) & .. er verschillende organisaties bij betrokken zijn (C5) & .. er voldoende politieke en financiële steun is (C6 & C7)
.. er een meerjarige publiekscampa gne wordt georganiseerd (X6)	→ .. wordt de kennis over eenzaam- heid vergroot (M1)	→ .. men bewust en geagendeerd wordt (O2)	.. de bereikte personen ook echt eenzaamheid willen voorkomen en tegengaan (C2) & .. er voldoende politieke en financiële steun is (C6 & C7)
.. het aanbod wordt verbeterd, vernieuwd, en op- of afgeschaald (X7)	→ .. wordt er gepaste zorg aangeboden (M4)	→ .. eenzamen ondersteund en geactiveerd worden (O4)	.. de persoon die eenzaam is of eenzaam dreigt te worden, ook echt zijn of haar eenzaamheid wil bestrijden (C1) & .. er voldoende politieke en financiële steun is (C6 & C7)

Figuur 3: Schematisch ingevuld CMO-model op basis van de literatuur

4.2.1 Deelconclusie

Over het algemeen blijkt dat de gekozen interventies van de gemeente Westland overeenkomen met de sociologische literatuur over welke interventies effectief zijn bij het voorkomen en tegengaan van eenzaamheid. Toch betekent dit niet dat de interventies die de gemeente Westland heeft geïmplementeerd direct zullen leiden tot de beoogde uitkomsten. Verschillende contextuele factoren bepalen namelijk de effectiviteit van de interventies. Voor elke interventie is van belang dat er voldoende financiële en politieke steun is. Zonder deze steun kunnen de interventies niet op grote schaal worden geïmplementeerd, waardoor de interventies niet hun beoogde uitkomsten zullen behalen. Ook blijkt dat de effectiviteit van veel interventies ook persoonsafhankelijk is. Eenzame personen moeten ook echt iets willen ondernemen om zijn of haar eenzaamheid te bestrijden, anders zullen de beoogde uitkomsten niet worden behaald. Tot slot is voor de effectiviteit van bepaalde interventies de samenwerking tussen partijen van cruciaal belang, wanneer de samenwerking niet goed is, zullen de beoogde uitkomsten ook niet behaald worden.

4.3 Resultaten werking en effectiviteit van het beleid

4.3.1 Toelichting resultaten

4.3.1.1 *Verantwoording gekozen interventies*

Er is gekozen in dit onderzoek om twee interventies kwalitatief goed te onderzoeken. Interventie 3 (workshops) zal worden onderzocht, omdat er in de theorie over eenzaamheidsinterventies naar voren komt dat een belangrijk aspect van het herkennen en vinden van eenzaamheid het trainen van deskundigen en vrijwilligers is. Door deze workshops aan te bieden zullen eenzamen sneller herkend worden en kan er op deze manier makkelijker hulp aangeboden worden. Hulpverleners en andere vrijwilligers spelen een grote rol in het voorkomen en tegengaan van eenzaamheid. Wanneer hun workshops dus effectief zijn, zullen hun werkzaamheden om eenzaamheid tegen te gaan en te voorkomen waarschijnlijk ook effectiever zijn. Ook zal interventie 5 (Coalitie) worden onderzocht, omdat er in de theorie over eenzaamheidsinterventies naar voren komt dat een integrale aanpak van eenzaamheid erg wenselijk is. Daarnaast zorgt het realiseren van een netwerk voor een effectieve aanpak tegen eenzaamheid. Verder is het tweede spoor van het beleid voor een groot deel afhankelijk van de keuzes van de Coalitie (Gemeente Westland, 2019b, p. 14). Wanneer de Coalitie effectief is, zullen de interventies die in het tweede spoor worden ingezet, waarschijnlijk ook effectief zijn. Naast deze theoretische redenen is er ook gekozen voor deze twee interventies omdat voor het onderzoek naar deze interventies er een groot scala aan eventuele respondenten is, aangezien

veel mensen deelgenomen hebben aan de workshops en ook veel organisaties deel zijn van het netwerk.

Er is bewust gekozen om de overige vijf interventies niet te onderzoeken. Interventie 1 zal niet worden onderzocht, omdat de Werkconferentie al 2,5 jaar geleden is, waardoor het niet meer relevant is om deze interventie te onderzoeken. Interventies 2 en 4 zullen niet worden onderzocht, omdat het voor de onderzoeker te ingewikkeld is om de werking van een website en digitaal meldpunt te onderzoeken, aangezien de onderzoeker geen ervaring heeft op dat gebied. Interventie 6 zal niet worden onderzocht omdat de meerjarige publiekscampagne pas in juni 2022 van start is gegaan, de looptijd van deze campagne is nog te kort om de daadwerkelijke effectiviteit te onderzoeken. Tot slot zal interventie 7 niet worden onderzocht, omdat het anders een te groot onderzoek wordt.

4.3.1.2 Toelichting opbouw resultaten

De weergave van de resultaten zijn gebaseerd op de codeboom (zie bijlage 3). Uit deze codeboom blijkt dat de respondenten verschillende redenen benoemden waarom de Coalitie is opgericht en waarom men heeft gekozen om workshops aan te bieden of deel te nemen aan de workshop. Daarnaast hebben de respondenten verschillende (beoogde) doelen van de Coalitie en de workshops benoemd, deze zullen vervolgens worden weergegeven. Tot slot gaven de respondenten ook een aantal randvoorwaarden aan die aanwezig moeten zijn, willen de Coalitie en workshops effectief zijn.

4.3.2 Resultaten interventie Coalitie

Reden van oprichting Coalitie

Voor het onderzoek naar deze interventie zijn twee beleidsmakers, waarvan er één tijdelijk deel heeft genomen in de Coalitie, geïnterviewd en daarnaast drie deelnemers van de Coalitie. De reden van oprichting van de Coalitie is vooral geweest om een samenwerking te realiseren tussen verschillende partijen uit allerlei verschillende domeinen op een strategisch niveau. Momenteel bestaat de Coalitie uit acht deelnemers die afkomstig zijn uit verschillende domeinen (zie paragraaf 4.1.2). Door de Coalitie is de samenwerking in werking getreden. R1: *'Eenzaamheid los je niet met een organisatie op, dat is iets wat door het hele Westland verweven zit en wat je juist door op een integrale manier met elkaar aan de slag te gaan krijgt.'* Een concreet voorbeeld illustreert de samenwerking tussen de verschillende domeinen goed, R4: *'Dan kun je dus wel met andere partners uit de Coalitie samenwerken ... Bij Vitis Welzijn kwam langs dat zij eetcafés hebben, dus als je daar aandacht voor kan geven in je scholen'.* Door de

vorming van de Coalitie is het contact met de achterban van partijen in gang gezet, waardoor er meer aandacht is voor het fenomeen eenzaamheid in de gemeente Westland en men zich er ook bewuster van wordt. Een aantal respondenten noemden de deelnemers van de Coalitie ook wel ambassadeurs van hun eigen domein. De deelnemers van de Coalitie zijn niet willekeurig gekozen.

R3: *'We hebben eigenlijk gezocht naar vertegenwoordigers vanuit die verschillende domeinen, die goed ingevoerd zijn in die domeinen en die idealiter ook domein overstijgend kunnen denken ... Als er dan bijvoorbeeld wordt gezegd: kom we doen iets voor jongeren, dat zo 'n vertegenwoordiger uit het onderwijs een verbinder kan zijn naar andere scholen en zegt: ik zit in de Coalitie, school A, B en C willen jullie ook mee doen? Dat diegene ook de deuren opent binnen zijn domein....'* Onderzoeker: *'Een beetje je achterban vertegenwoordigen.'* R3: *'En ja ook mobiliseren, vertegenwoordigen, maar andersom ook terugbrengt en hen erbij betrekken.'*

De deelnemers aan de Coalitie hebben dus aan de ene kant de taak om hun domein te vertegenwoordigen, maar aan de andere kant moeten zij hun achterban ook bij het eenzaamheidsbeleid betrekken. Tot slot is door de Coalitie ook een denktank gevormd, doordat zo veel verschillende partijen uit verschillende domeinen bij elkaar komen, fungeert dit als een plek waar men ideeën kan spuien en men met elkaar kan sparren over oplossingen en activiteiten. R2: *'In de Coalitie, die komen met ideeën, zo 'n Coalitie versterkt gewoon je denkkraft.'*

Doel Coalitie

Door de samenwerking tussen verschillende domeinen kan de Coalitie een heel groot deel van de inwoners van de gemeente bereiken, waardoor eenzaamheid wordt voorkomen en tegengegaan, wat het uiteindelijke doel is. R1: *'nou goed het uiteindelijke doel is eenzaamheid te verminderen in het Westland'*. Alhoewel de Coalitie niet direct zal zorgen voor het verminderen van eenzamen, R3: *'Het is niet dat door die Coalitie direct mensen minder eenzaam worden.'*, Een directe uitkomst van de vorming van een Coalitie is het bereiken van bewustwording door de hele samenleving over eenzaamheid. Doordat er zo veel verschillende domeinen aan tafel zitten, kan iedere deelnemer binnen zijn eigen domein bewustwording creëren. Onderzoeker: *'Het concrete doel van de Coalitie is dus..'* R2: *'.. het bekend worden van het probleem, bewustwording over het probleem'*

Randvoorwaarden Coalitie

Deze twee doelen worden op verschillende manieren bereikt. Om deze twee doelen zo effectief mogelijk te bereiken, zijn er volgens de respondenten een aantal (rand)voorwaarden waar de Coalitie aan moet voldoen. Zo haalde elke respondent aan dat de werking van de Coalitie wordt beperkt omdat er een aantal partijen missen in de Coalitie. R5: *‘Wat ik dus ook al zei: er kunnen nog veel meer domeinen aanschuiven.’* Dit betekent niet dat de Coalitie in zijn huidige vorm niet werkt, maar door meerdere domeinen te laten vertegenwoordigen in de Coalitie, zal de effectiviteit verhogen. Daarnaast werkt de Coalitie volgens de respondenten effectief als elke deelnemende partij ook echt actief eenzaamheid aan wil pakken en dit op hun prioriteitenlijst staat. Ook is het hebben van gedeelde verantwoordelijkheid een voorwaarde voor de effectiviteit van de Coalitie. Zoals R1 omschreef: *‘Wat is er nodig om dat effectief te laten functioneren? Ik denk sowieso in de basis, de gedeelde verantwoordelijkheid, daar begint het mee.’* Doordat bestuurders van verschillende domeinen aan tafel zitten, zit er echt besluitvaardigheid aan tafel, waardoor de Coalitie stappen kan zetten. R5: *‘Dus ja, het is zeker effectief en ik denk dat de voorwaarde daarvan is, is dat de mensen die daar zitten, die kunnen ook wat besluiten.’* Een klein deel van de respondenten haalde aan dat de Coalitie effectiever is wanneer deze goed geleid wordt. Goed leiderschap is dus van groot belang voor een goede en effectieve samenwerking. Daarnaast is het voor het effectief laten samenkomen van de Coalitie van belang dat deelnemende partijen genoeg tijd hebben voor de Coalitie en genoeg afweten van het onderwerp eenzaamheid. R2: *‘Wat je wel merkt is dat de factor tijd vaak een probleem is bij dit soort partijen, want je wilt het goed doen, dan moet je wat vaker bij elkaar komen. Dat is vaak een proefwerk, dat is lastig.’* Tot slot is het gemeentebestuur van groot belang voor het functioneren van de Coalitie. In de afgelopen bestuursperiode heeft eenzaamheid een hoge prioriteit gekregen, het kan zijn dat dit de aankomende bestuursperiode verandert en er minder middelen beschikbaar worden gesteld. Dit heeft ook invloed op de werking van de Coalitie. R2: *‘Ik ben met name benieuwd nu we een nieuw college hebben ... ik weet nog niet goed hoe die partijen in de wedstrijd zitten, want er moet ook weer bezuinigd worden’.*

Deelconclusie

De vorming van de Coalitie zorgt voor de samenwerking van partijen op strategisch niveau, het contact met alle domeinen van de samenleving door ambassadeurschap en het ontstaan van een gevarieerde denktank. Dit zijn de drie mechanismen die deze interventie in werking stellen. In vergelijking met het opgestelde CMO-model na de beleidsanalyse, zijn er dus twee extra mechanismen aan het licht gekomen. De interventie en in werking gestelde mechanismen,

kunnen leiden tot de beoogde uitkomsten, mits er voldaan wordt aan een aantal contextuele factoren. In vergelijking met het opgestelde CMO-model na de beleidsanalyse, zijn er veel extra contextuele factoren toegevoegd na het veldwerk. Als (een deel) van deze factoren niet aanwezig zijn, zullen de beoogde uitkomsten niet optimaal worden behaald. Momenteel zitten er bijvoorbeeld niet vanuit alle domeinen van de gemeente partijen aan tafel, waardoor niet iedereen binnen de gemeente Westland bereikt wordt en dus bewust wordt van het fenomeen eenzaamheid. Dit leidt er ook toe dat het doel eenzaamheid voorkomen en tegengaan niet volledig kan worden behaald. Daarnaast kampen veel partijen met een tekort aan tijd, waardoor de Coalitie minder effectief te gang kan gaan en ook dit leidt niet tot het optimaal behalen van beoogde uitkomsten. Zie hieronder de tabel met alle mechanismen, uitkomsten en contextfactoren die deze interventie met zich meebrengt.

Tabel 3: *CMO-model van de vorming van een Coalitie*

Interventie	Mechanisme	Uitkomst	Context
Als..	Dan..	Met als resultaat dat..	Mits..
.. er een Coalitie wordt gevormd (X5)	→ .. werken partijen op strategisch niveau samen (M3) & .. is er contact met alle domeinen van de samenleving door ambassadeurschap (M5) & .. is er een gevarieerde 'denktank' (M6)	→ .. eenzaamheid zoveel mogelijk wordt voorkomen en tegengegaan (O1) & .. men bewust en geagendeerd wordt (O2)	.. er voldoende partijen aan tafel zitten (C5) & .. elke partij actief eenzaamheid aan wil pakken (C9) & .. er gedeelde verantwoordelijkheid is (C10) & .. er besluitvaardigheid aan tafel zit (C11) & .. er goed leiderschap is (C3) & .. elke partij voldoende tijd en kennis heeft (C12) & .. het gemeentebestuur eenzaamheid ook wil aanpakken (C6)

4.3.3 Resultaten interventie Workshops

Redenen deelname en doelen workshop

Zoals eerder vermeld is er voor het onderzoek naar deze interventie gesproken met twee trainers en drie deelnemers van de workshops, deze deelnemers komen in hun dagelijks (vrijwilligers)werk regelmatig in contact met mensen die eenzaam zijn. De reden voor deelname aan de workshop was dan ook veelal het (opnieuw) bewust worden van het probleem eenzaamheid, het leren van signalen van eenzaamheid en leren hoe men moet handelen wanneer eenzaamheid bij een persoon is geconstateerd. Onderzoeker: *'Wat was je doel toen je daar heen ging'* R9: *'Omdat ik scherper wilde zijn op de signalen, het weer even scherp op mijn netvlies wilde hebben'*. R8: *'Nou, ik vond het gewoon interessant om wat handreikingen te krijgen waar je op moet letten.'* Dit is volgens de trainers ook het doel van het aanbieden van de workshops. R7: *'Een stuk bewust worden vind ik heel belangrijk en dan te weten, waar kan je op letten? Dat stukje daarin bewust worden en signaleren. Ja, en hoe ga je het gesprek aan?'* Naast deze hoofddoelen van de workshop vonden de deelnemers het ook erg waardevol om met anderen te sparren over het onderwerp eenzaamheid en de aanpak hiervan. R10: *'Je hoort altijd weer nieuwe dingen en het feit dat je weer andere mensen ontmoet, dat vind ik dan ook weer heel belangrijk vanuit mijn werk, andere invalshoeken.'* R9: *'Ik wilde even kijken hoe andere mensen hier in staan en wat zij daarmee doen. Ik vind dat soort bijeenkomsten altijd heel fijn om even met zijn allen over te sparren.'*

De beweegredenen van de deelnemers om mee te doen, komen dus overeen met de doelen van de workshop. Deze doelen proberen de trainers op verschillende manieren te bereiken. In het eerste deel van de workshop wordt er veel theorie over eenzaamheid gegeven, waardoor men de signalen van eenzaamheid leert. R8: *'Dat theorieboekje vind ik verder heel goed. Ik heb hm zelfs nog een keer doorgelezen. Misschien doe ik het nog wel een keer. Ja, en dan blijft het hangen en ik heb er gewoon toch behoorlijk veel aan gehad.'* R9: *'Het punt signaleren en herkennen en waar komt het vandaan wordt heel erg uitgediept.'*

In het tweede deel van de workshop wordt er door oefeningen meer ingegaan op de activering en ondersteuning.

R6: *'Dus je leert mensen wat in de workshop of op de training, maar je moet ook de transfer maken naar de praktijk. En dat proberen we nu met oefenen, met gesprekken van hoe doe je dat nou? Hoe pak je dat aan? Wat zeg je nu?'*

Randvoorwaarden workshop

Om de workshop zo effectief mogelijk te laten zijn, zijn er wel een aantal randvoorwaarden die aanwezig moeten zijn. Zo is de interactie met de andere deelnemers uit de groep erg waardevol en effectief, maar ook de diversiteit van de groep. Onderzoeker: *‘Wat voor voorwaarden denk je dat er moeten zijn om de workshop effectief te laten werken?’* R9: *‘Ik denk wel die diverse groep, die verschillende achtergronden in de groep, daar leer je toch wel veel van.’* Daarnaast is het hebben van voldoende tijd van groot belang voor de effectiviteit. R7: *‘Je hebt meer tijd nodig als voorwaarde.’* Tot slot noemde R10 een aantal voorwaarden die toegepast kunnen worden op elke workshop. Zo moet de groep niet te groot zijn, moet de workshop in een rustige omgeving worden gegeven en moeten de trainers flexibel zijn.

Toch is de randvoorwaarde ‘tijd’ soms lastig te realiseren, waardoor de workshop ook wat beperkingen met zich mee brengt. Zo vinden alle respondenten dat er te weinig wordt ingegaan op het tweede deel van de workshop: de activering. R7: *‘Als je kijkt naar het doel van het bespreekbaar maken en activering zou er nog meer uitgehaald kunnen worden.’* Concreet betekent dit dat de deelnemers het oefenaspect nog wel uitgebreider terug willen zien in de workshop. R10: *‘Het is dus dat oefenen dat ik dacht: ik zou nog wel verder willen oefenen’.* Ook miste de deelnemers de praktische handvatten. R9: *‘Ik had denk toch iets praktischere handvatten gewild, denk ik.’* Het stukje van de workshop ‘en wat nu?’ miste volgens de deelnemers. Zo weten ze na de workshop nog steeds niet precies hoe ze het gesprek met eenzamen aan moeten gaan of waar ze eenzamen naar door kunnen verwijzen. R6: *‘Je merkt gewoon dat er behoefte is van: waar stuur ik ze nou naar door? Dat daar iets voor komt.’* R9: *‘Dat doen we niet met het laatste stukje ‘wat dan nu?’ en dan denk ik als je daar als concreet voorbeeld de website opent, dit vind je hier, dit vind je daar dan was het voor mij al meer gaan leven’.* Tot slot is het voor de trainers altijd een uitdaging om deelnemers te werven. Dat is een probleem wat al sinds de start van de workshops leeft en waar nog steeds geen goede oplossing voor is. R7: *‘We merken nu al dat het echt wel zoeken is om mensen te werven. Weet je, dat is iedere keer best wel.. Nou 10 was echt veel, maar de vorige keer hadden we 9 mensen en dan komen er maar 3 mensen opdagen.’* Om deze reden vindt R7 het ook spannend om de workshops nog langer te laten duren, omdat ze bang is dat er dan nog minder deelnemers komen. R7: *‘Als je dan twee dagdelen plant en de helft komt niet of minder. Ja, dat is best echt wel een uitdaging.’* Zo is er een continue spanning tussen het hebben van voldoende tijd en het werven van voldoende deelnemers.

Deelconclusie

Het aanbieden van workshops zorgt er voor dat de kennis over eenzaamheid vergroot wordt en men oefent met gesprekken met eenzame mensen. Er kan gesteld worden dat dit de twee mechanismen zijn die deze interventie in werking stellen. In vergelijking met het opgestelde CMO-model na de beleidsanalyse, is er één extra mechanismen aan het licht gekomen. De interventie en in werking gestelde mechanismen, kunnen leiden tot de beoogde uitkomsten, mits er voldaan wordt aan een aantal contextuele factoren. In vergelijking met het opgestelde CMO-model na de beleidsanalyse, zijn er veel extra contextuele factoren toegevoegd na het veldwerk. Als (een deel) van deze factoren niet aanwezig zijn, zullen de beoogde uitkomsten niet optimaal worden behaald. Momenteel krijgen deelnemers nu niet genoeg praktische handvatten mee en wordt er in de workshops niet voldoende geoefend met gesprekken met eenzamen, mede omdat er tijdens de workshops een gebrek aan tijd is. Hierdoor kunnen eenzamen minder goed ondersteund en geactiveerd worden en deze uitkomst wordt dus niet (voldoende) bereikt. De andere twee beoogde uitkomsten worden momenteel wel bereikt, omdat er sprake is van de aanwezigheid van de contextuele factoren die dit mogelijk maken. Zie hieronder de tabel met alle mechanismen, uitkomsten en contextfactoren die deze interventie met zich meebrengt.

Tabel 4: *CMO-model van het aanbieden van workshops*

Interventie	Mechanisme	Uitkomst	Context
Als..	Dan..	Met als resultaat dat..	Mits..
.. er workshops worden aangeboden (X3)	→ .. wordt de kennis over eenzaamheid vergroot (M1) & .. oefent men met gesprekken met eenzamen (M7)	→ .. men bewust en geagendeerd wordt (O2) & .. eenzamen herkend en gevonden worden (O3) & .. eenzamen ondersteund en geactiveerd worden (O4)	.. er een diverse groep deelnemers is die interactie hebben (C13) & .. er voldoende tijd is (C14) & .. deelnemers praktische handvatten meekrijgen (C15) & .. er genoeg geoefend wordt (C16) & .. er voldoende deelnemers zijn (C17)

5 Conclusie en discussie

5.1 Conclusie

De hoofdvraag die in dit onderzoek centraal stond was als volgt: *Hoe effectief is de uitvoering van de beleidsinterventies die de gemeente Westland toepast met betrekking tot de beoogde uitkomsten van het eenzaamheidsbeleid van de gemeente Westland en waarom?* Door middel van vier deelvragen is getracht een antwoord te vinden op deze vraag. In het eerste deel van het onderzoek werd onderzocht hoe geschikt het eenzaamheidsbeleid van de gemeente Westland was, kijkend naar de literatuur over de aanpak van eenzaamheid. Hieruit volgt dat de programmatheorie waarop het eenzaamheidsbeleid van de gemeente Westland is gebouwd, grotendeels ondersteund wordt door de sociologische literatuur. Ook de geïmplementeerde interventies stroken met de sociologische kennis over de aangeraden interventies bij de aanpak van eenzaamheid. Toch betekent dit niet dat deze interventies direct zullen leiden tot de beoogde uitkomsten. Verschillende contextuele factoren bepalen namelijk de effectiviteit van de interventies. Voor elke interventie is het van belang dat er voldoende financiële en politieke steun is. Zonder deze steun kunnen de interventies niet op grote schaal worden geïmplementeerd, waardoor de interventies niet hun beoogde uitkomsten zullen behalen. Ook blijkt dat de effectiviteit van veel interventies persoonsafhankelijk is. Eenzame personen moeten ook echt iets willen ondernemen om zijn of haar eenzaamheid te bestrijden, anders zullen de beoogde uitkomsten niet worden behaald. Tot slot is voor de effectiviteit van bepaalde interventies de samenwerking tussen partijen van cruciale belang, wanneer de samenwerking niet goed is, zullen de beoogde uitkomsten ook niet behaald worden.

Het tweede deel van het onderzoek richtte zich op de praktijk in de gemeente Westland, waarbij er werd gekeken naar hoe het beleid rondom eenzaamheid wordt uitgevoerd en hoe effectief dit beleid is. In dit deel is ervoor gekozen om twee interventies uit te lichten, namelijk het vormen van een Coalitie en het aanbieden van workshops. De vorming van de Coalitie zorgt er voor dat partijen op strategisch niveau samenwerken, er contact is met alle domeinen van de samenleving door ambassadeurschap en er een gevarieerde denktank ontstaat. De interventie en in werking gestelde mechanismen, kunnen leiden tot de beoogde uitkomsten, mits er voldaan wordt aan een aantal contextuele factoren. Momenteel nemen bijvoorbeeld niet alle domeinen van de gemeente deel aan de Coalitie, waardoor niet iedereen binnen de gemeente Westland bereikt wordt en dit resulteert in het niet bewust worden van het fenomeen eenzaamheid. Dit leidt er ook toe dat het doel eenzaamheid voorkomen en tegengaan niet volledig kan worden

behaald. Daarnaast kampen veel partijen met een tekort aan tijd, waardoor de Coalitie minder effectief te gang kan gaan en ook dit leidt niet tot het optimaal behalen van beoogde uitkomsten.

Het aanbieden van workshops zorgt er voor dat de kennis over eenzaamheid vergroot wordt en men oefent met gesprekken met eenzamen. Er kan gesteld worden dat dit de twee mechanismen zijn die deze interventie in werking stellen. De interventie en in werking gestelde mechanismen, kunnen leiden tot de beoogde uitkomsten, mits er voldaan wordt aan een aantal contextuele factoren. Momenteel krijgen deelnemers nu niet genoeg praktische handvatten mee en wordt er in de workshops niet voldoende geoefend met gesprekken met eenzame personen, mede omdat er tijdens de workshops een gebrek aan tijd is. Hierdoor kunnen eenzamen minder goed ondersteund en geactiveerd worden en deze uitkomst wordt dus niet (voldoende) bereikt. De andere twee beoogde uitkomsten worden momenteel wel bereikt, omdat er sprake is van de aanwezigheid van de contextuele factoren die dit mogelijk maken.

5.2 Aanbevelingen

Na aanleiding van de beleids- en uitvoeringsanalyse kunnen er een aantal aanbevelingen aan de gemeente Westland worden gedaan, zodat zij haar eenzaamheidsbeleid nog effectiever kan uitvoeren. De meerjarige publiekscampagne kan beter worden opgedeeld in kleinere campagnes door het jaar heen, omdat een lange campagne op ten duur zijn effectiviteit verliest. Bij de Coalitie kan de gemeente Westland op zoek gaan naar nog meer deelnemers. Een aantal domeinen van de gemeente nemen namelijk nog geen deel aan deze Coalitie en hierdoor wordt de achterban van deze domeinen ook niet bereikt. Wanneer deze domeinen zullen deelnemen aan de Coalitie, zullen nog meer inwoners van de gemeente zich bewust worden van eenzaamheid en wordt eenzaamheid uiteindelijk tegengegaan en voorkomen. Daarnaast is het van belang dat de gemeente Westland erop toe ziet dat de Coalitie goed geleid wordt en elke partij voldoende kennis over eenzaamheid heeft en tijd vrijmaakt om de vergadering bij te wonen en voor te bereiden. Op deze manier wordt de effectiviteit van de Coalitie bevorderd. Tot slot is het van belang dat het nieuwe gemeentebestuur, die gevormd is ten tijde van dit onderzoek, het thema eenzaamheid opnieuw prioriteert in hun besturingsperiode. Eén wethouder neemt ook deel aan de Coalitie, dit is erg van belang, omdat steun vanuit de gemeente mede ervoor zorgt dat men ook daadwerkelijk besluiten kan nemen.

Voor het aanbieden van workshops is het van belang om nogmaals goed te kijken naar de verdeling tussen theorie en oefening, omdat veel deelnemers aangaven dat ze de omzetting van theorie naar praktijk nog lastig vinden. Er moeten meer concrete handvatten worden meegegeven aan de deelnemers en tijdens de workshop moet er meer geoefend worden met

gesprekken met eenzamen. Een ander lastig component bij de workshops is tijd. Aan de ene kant blijkt dus dat er te weinig tijd is om alle aspecten van de workshop goed uit te werken. Aan de andere kant zullen er minder deelnemers op af komen als de workshop nog langer zal duren. Ook hier moeten de trainers van de workshop zich nogmaals over buigen. Een oplossing kan zijn om twee soorten workshops aan te bieden, waarbij één workshop korter is, er snel door de theorie heen gegaan wordt en vervolgens kort wordt stil gestaan bij oefeningen en de vraag ‘wat nu?’. Terwijl de andere workshop wat langer zal duren en men daar uitgebreid kan stilstaan bij de theorie en vervolgens ruim de tijd nemen om met elkaar gesprekken te oefenen. Zo kunnen deelnemers een workshop kiezen, die aansluit bij hun behoefte.

Tot slot is vervolgonderzoek noodzakelijk om te bepalen of alle interventies die de gemeente Westland inzet rondom het thema eenzaamheid ook daadwerkelijk bijdragen aan de beoogde uitkomsten. Om een volledig beeld te krijgen van de effectiviteit van het eenzaamheidsbeleid in de gemeente Westland, is dus aanvullend onderzoek nodig. De vijf interventies die in dit onderzoek niet zijn meegenomen kunnen dan via de realistische evaluatie alsnog worden onderzocht op hun effectiviteit. De verwachting is dat er gestuit wordt op nieuwe mechanismen en contextuele factoren die van invloed zijn op het bereiken van de beoogde uitkomsten. Deze nieuwe uitkomsten zullen dan ook de uitkomsten van dit verkennende onderzoek aanvullen.

5.3 Discussie

Dit onderzoek heeft een aantal beperkingen. Ten eerste zijn, vanwege de grootte van dit onderzoek, niet alle respondenten geïnterviewd. Hierdoor is er geen volledig beeld van de Coalitie en de workshops ontstaan. De Coalitie bestaat momenteel uit acht personen, maar voor dit onderzoek is er maar met vier deelnemers gesproken. Ook voor de workshops geldt dat er met meer (oud-)deelnemers gesproken kon worden gesproken, omdat ondertussen al tientallen inwoners van de gemeente Westland deze workshop hebben gevolgd. Echter is er in dit onderzoek maar met drie deelnemers gesproken.

Ten tweede kunnen er na dit onderzoek geen uitspraken gedaan worden over de effectiviteit van het gehele eenzaamheidsbeleid van de gemeente Westland omdat er maar twee van de zeven interventies diepgaander zijn onderzocht. De conclusie die in paragraaf 5.1 is opgenomen, moet dus worden gezien als een deelconclusie.

Ten derde kan men vragen stellen bij de houdbaarheid van dit onderzoek. Het eenzaamheidsbeleid van de gemeente Westland is opgesteld tijdens de vorige bestuursperiode van 2018-2022. Dit gemeentebestuur heeft van het thema eenzaamheid een grote prioriteit

gemaakt en veel interventies ontwikkeld om eenzaamheid te voorkomen en tegen te gaan. Het nieuwe gemeentebestuur, welke in mei 2022 is geïnstalleerd, kan het eenzaamheidsbeleid van de gemeente Westland dusdanig aanpassen, waardoor de interventies die in dit onderzoek zijn onderzocht niet meer relevant zijn.

Referenties

- Akerlind, I., & Hornquist, J.O. (1992). Loneliness and alcohol abuse. A review of evidences and an interplay. *Social Science & Medicine*, 34, 405-414.
- Baarda, B., & Van der Hulst, M. (2012). *Basisboek interviewen* (3de editie). Noordhoff.
- Barnett, P.A., & Gotlib, I.H. (1988). Psychosocial functioning and depression. Distinguishing among antecedents, concomitants, and consequences. *Psychological Bulletin*, 104, 97-126.
- Bassuk, S., Glass, T., & Berkman, L. (1999). Social disengagement and incident cognitive decline in community dwelling elderly persons. *Annals of Internal Medicine*, 131, 165-173.
- Bouwman, T.E., & Van Tilburg, T.G. (2020). Naar een gerichte aanpak van eenzaamheid: zeven werkzame elementen in eenzaamheidsinterventies. *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie*, vol 51.
- Brandy M. Jenner & Kit C. Myers(2019)Intimacy, rapport, and exceptional disclosure: a comparison of in-person and mediated interview contexts,*International Journal of Social Research Methodology*,22:2,165-177,DOI: 10.1080/13645579.2018.1512694
- Cammaert, M., Woudstra, M., & Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2022, februari). *Campagne-effectonderzoek - Eén tegen Eenzaamheid*. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2021/12/13/campagne-effectonderzoek-een-tegen-eezaamheid/Rapportage+campagne-effectonderzoek+Een+tegen+eezaamheid+flight+3-nov-dec.pdf>
- Coalitie Erbij, Lokale aanpak van eenzaamheid (2018). Utrecht: Coalitie Erbij.
- Creswell, J. and Poth, C. (2017) *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Approaches*. Sage, London.
- Dahlberg, K. (2007). The enigmatic phenomenon of loneliness. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 2(4), 195-207
- De Jonge, H. (2018, 19 maart). *Aanbiedingsbrief Landelijk actieprogramma 'één tegen eenzaamheid'*. open.overheid.nl. Geraadpleegd op 14 juni 2022, van <https://open.overheid.nl/repository/ronl-3fff4b52-f13d-4a27-aae6-b82a5af2d0e3/1/pdf/aanbiedingsbrief-landelijk-actieprogramma-%E2%80%98een-tegen-eezaamheid%E2%80%99.pdf>
- De Jong Gierveld, J., & Fokkema, T. (2015). 14 Strategies to Prevent Loneliness. *Addressing loneliness: Coping, prevention and clinical interventions*, 218.
- De Jong-Gierveld, J. (1984). *Eenzaamheid: Een meersporig onderzoek*. Van Loghum Slaterus.
- Den Hollander, M., Talma, M., & Heessels, M. (2020). In gesprek over eenzaamheid. Utrecht: Movisie

- Fixsen, D. L., Naoom, S. F., Blase, K. A., Friedman, R. M. & Wallace, F. (2005). Implementation research: A synthesis of the literature. Tampa: University of South Florida, The National Implementation Research Network
- Flapper, T. (2013). Module signaleren en begeleiden van eenzaamheid. Drachten: TREES.
- Fokkema, C.M., van Tilburg, T.G. Zin en onzin van eenzaamheidsinterventies bij ouderen. *GEEG* **38**, 161–177 (2007). <https://doi-org.eur.idm.oclc.org/10.1007/BF03074846>
- Fokkema, T., & Dykstra, P.A. (2009). De aanpak van eenzaamheid. *Demos*, 25(3), 5-8.
- Fokkema, T., & Van Tilburg, T. (2006). *Aanpak van eenzaamheid: helpt het?* (Nr. 69). NiDi. <https://www.nidi.nl/shared/content/output/reports/nidi-report-69.pdf>
- Gemeente Westland & Vitis Welzijn. (2021). *Signaalpunt Eenzaamheid Westland | Want je staat er niet alleen voor.* <https://www.signaalpuntwestland.nl/>. Geraadpleegd op 8 mei 2022, van <https://www.signaalpuntwestland.nl/>
- Gemeente Westland, Patijnenburg, het Sociaal Kernteam Westland, & Vitis Welzijn. (2021). *Sociaal Plein Westland - alle sociale activiteiten, zorg en hulp.* [sociaalpleinwestland.nl](https://www.sociaalpleinwestland.nl). Geraadpleegd op 9 mei 2022, van <https://www.sociaalpleinwestland.nl/>
- Gemeente Westland. (2019a, mei). *Basisinformatie eenzaamheid - Feiten en cijfers voor Plan van Aanpak gemeente Westland.* https://aanpakeenzaamheid.nl/wp-content/uploads/2020/04/Basisinformatie-eezaamheid-Westland-mei-2020_compressed.pdf
- Gemeente Westland. (2019b, mei). *Plan van aanpak eenzaamheid.*
- Gemeenteraad Westland. (2018, 6 november). *Motie 'Voorkomen en tegengaan eenzaamheid'.* <https://westland.parlaeus.nl>. Geraadpleegd op 18 mei 2022, van https://westland.parlaeus.nl/user/motie/env=help/action=showdoc/gd=1807/Motie_GBW-PvdA-WV-CDA-GL-D66_inzake_voorkomen_en_tegengaan_eezaamheid.pdf
- GGD Midden-Nederland (2007). Eenzaamheid herkennen! Een handreiking voor vrijwilligers. Zeist: GGD Midden-Nederland.
- Gray, L. M., Wong-Wylie, G., Rempel, G. R., & Cook, K. (2020). Expanding qualitative research interviewing strategies: Zoom video communications. *The Qualitative Report*, 25(5), 1292-1301. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/expanding-qualitative-research-interviewing/docview/2405672296/se-2>
- Holt-Lunstad, J., Smith, T.B., Baker, M., Harris, T. & Stephenson, D. (2015). Loneliness and social isolation as risk factors for mortality: A meta-analytic review. In: *Perspectives on Psychological Science*, jg. 10, p. 227-237.

- Impact Centre Erasmus. (2019, 26 november). *60% meer ontmoetingen door aanpak mijnbuurtje.nl*. Impact Centre Erasmus | Erasmus University Rotterdam. Geraadpleegd op 8 mei 2022, van <https://www.eur.nl/ice/nieuws/60-meer-ontmoetingen-door-aanpak-mijnbuurtjenl>
- Kearns, A., Whitley, E., Tannahill, C., & Ellaway, A. (2015). Loneliness, social relations and health and well-being in deprived communities. *Psychology, Health & Medicine*, 20(3), 332-344.
- Kerr, H., Price, J., Nicholl, H., & O'Halloran, P. (2018). Facilitating transition from children's to adult services for young adults with life-limiting conditions (TASYL): Programme theory developed from a mixed methods realist evaluation. *International Journal of Nursing Studies*, 86, 125–138. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2018.06.015>
- Leigh-Hunt, N., Bagguley, D., Bash, K., Turner, V., Turnbull, S., Valtorta, N., & Caan, W. (2017). An overview of systematic reviews on the public health consequences of social isolation and loneliness. *Public Health*. 152, 157-171.
- Lodder, G.M.A., Goossens, L., Scholte, R.H.J., Engels, R.M.C.E., & Verhagen, M. (2016). Loneliness and social skills. Discrepancies between self-, meta- and peer evaluations. *Journal of Youth and Adolescence*.
- Machielse, A., & Jonkers, M. (2012). *Als meedoen niet lukt. Signaleren, typeren en aanpakken van sociaal isolement in Utrecht, Amersfoort en Nieuwegein*. Utrecht: LESI.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2018, maart). *Actieprogramma Eén tegen eenzaamheid*. <https://open.overheid.nl/repository/ronl-fbda2b9c-f4f5-474e-a6d8-72fa311fb08b/1/pdf/Actieprogramma%20Eenzaamheid.pdf>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2019, 18 april). *Eenzaamheidsschaal van De Jong-Gierveld*. Over eenzaamheid | Alles over eenzaamheid. Geraadpleegd op 15 februari 2022, van <https://www.eenzaam.nl/over-eezaamheid/feiten-en-cijfers-rond-eezaamheid/de-eezaamheidsschaal-van-de-jong-gierveld>
- Monteiro, E. (2007). *Van eenzaam naar sociaal redzaam*. BOOG Projecten.
- Movisie. (2020, 10 januari). *Eenzaamheid: Wat weten we en waar staan we?* Geraadpleegd op 14 juni 2022, van <https://www.movisie.nl/artikel/aanpak-eezaamheid-wat-weten-we-waar-staan-we>
- Pawson, R. (2006). *Evidence-based Policy: A Realist Perspective*. Thousand Oaks, CA: Sage. 209 pages.
- Pawson, R. and Tilley, N. (1997) *Realistic Evaluation*. London: Sage.
- Pawson, R., & Tilley, N. (2004). *Realistic evaluation*. London: British Cabinet Office.
- Projectteam Een tegen eenzaamheid Westland. (2019). *Uitnodiging Werkconferentie Westland Sociaal in Beweging*. [Aanpakeemzaamheid.nl](http://aanpakeemzaamheid.nl). Geraadpleegd op 10 mei 2022, van

<https://aanpakeenzaamheid.nl/wp-content/uploads/2020/05/UITNODIGING-werkconferentie-Westland-sociaal-in-beweging.pdf>

Realist Evaluation. (2018, 18 april). BetterEvaluation. Geraadpleegd op 1 maart 2022, van https://www.betterevaluation.org/en/approach/realist_evaluation

Rijksoverheid. (2021, 5 maart). *Aanpak eenzaamheid onder ouderen*. Eenzaamheid | Rijksoverheid.nl. Geraadpleegd op 10 februari 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/eenzaamheid/aanpak-eeenzaamheid#:~:text=Met%20het%20programma%20'E%C3%A9n%20tegen,slaan%20hiervoor%20de%20handen%20ineen>

Rijksoverheid. (2022, 17 mei). *Aanpak eenzaamheid onder ouderen*. Eenzaamheid | Rijksoverheid.nl. Geraadpleegd op 14 juni 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/eenzaamheid/aanpak-eeenzaamheid>

Van de Maat, J.W. (2019). *Geleerde lessen bij de aanpak van eenzaamheid. Opbrengsten van de decentralisatie uitkering*. Utrecht: Movisie.

Van de Maat, J. W., & Van Xanten, H. (2013, januari). *Sleutels voor de lokale aanpak van eenzaamheid*. https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Sleutels_lokale_aanpak_eeenzaamheid%20%5BMOV-489931-0.2%5D.pdf

Van der Zwet, R., & Van de Maat, J.W. (2018). *Preventie van eenzaamheid. Bouwstenen voor beleid*. Utrecht: Movisie.

Van der Zwet, R., De Vries, S., & Van de Maat, J. W. (2020, februari). *Wat werkt bij de aanpak van eenzaamheid?* Movisie. <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2020-02/wat-werkt-eeenzaamheid-dossier-2020.pdf>

Van Tilburg, T., & de Jong Gierveld, J. et al. (2007). *Zicht op eenzaamheid: Achtergronden, oorzaken en aanpak*. Van Gorcum.

Verweij, S. (2017). *Integraal werken: nog volop in ontwikkeling*. Geraadpleegd op 10 juni 2019, van: <https://www.movisie.nl/artikel/integraal-werken-nog-volop-ontwikkeling>.

Verweij, S., & Pattyn, V. (2014). *Beleidsbeoordelingen tussen methode en praktijk: Naar een meer realistische evaluatiebenadering*. *Burger, Bestuur & Beleid*, 8(4), 260-267.

Victor, C., Mansfield, L., Kay, T., Daykin, N., Lane, J., Duffy, L. G., & Meads, C. (2018). *An overview of reviews: the effectiveness of interventions to address loneliness at all stages of the life-course*. London, UK: What Works Centre for Wellbeing.

Vitis Welzijn. (z.d.-a). *Over Vitis Welzijn - Vitis Welzijn*. [vitiswelzijn.nl](https://www.vitiswelzijn.nl/over-vitis). Geraadpleegd op 8 mei 2022, van <https://www.vitiswelzijn.nl/over-vitis>

- Vitis Welzijn. (z.d.-b). *Workshop “Signaleren en activeren bij eenzaamheid”* - Vitis Welzijn. vitiswelzijn.nl. Geraadpleegd op 24 mei 2022, van <https://www.vitiswelzijn.nl/diensten/signaleren-eezaamheid>
- VZinfo. (z.d.-a). *Eenzaamheid | Leeftijd en geslacht*. Volksgezondheid en Zorg. Geraadpleegd op 10 februari 2022, van <https://www.vzinfo.nl/eezaamheid/leeftijd-en-geslacht>
- VZinfo. (z.d.-b). *Eenzaamheid | Regionaal*. Volksgezondheid en Zorg. Geraadpleegd op 10 februari 2022, van <https://www.vzinfo.nl/eezaamheid/regionaal>
- VZinfo. (z.d.-c). *Eenzaamheid | Volksgezondheid en Zorg*. Volksgezondheid en Zorg. Geraadpleegd op 10 februari 2022, van <https://www.vzinfo.nl/eezaamheid>
- Westhorp, G. (2014, september). *Realist impact evaluation - an introduction*. Overseas Development Institute. <https://cdn.odi.org/media/documents/9138.pdf>
- WestlandOntmoet. (2022, 5 mei). *WestlandOntmoet*. Geraadpleegd op 24 mei 2022, van <https://westlandontmoet.nl/westlandontmoet/>
- WIE — doet iets tegen eenzaamheid. (2022). WIEwestland.nl. Geraadpleegd op 14 juni 2022, van <https://wiewestland.nl/>
- Windle, K., Francis, J., & Coomber, C. (2014). Preventing loneliness and social isolation. Interventions and outcomes. Londen: Social Care Institute for Excellence.
- Wong, G., Westhorp, G., Pawson, R., & Greenhalgh, T. (2013, juli). *Realist synthesis - rameses training materials*. http://www.ramesesproject.org/media/Realist_reviews_training_materials.pdf

Bijlage 1 – Checklist ethische aspecten en informed consent formulier

CHECKLIST ETHICAL AND PRIVACY ASPECTS OF RESEARCH

INSTRUCTION

This checklist should be completed for every research study that is conducted at the Department of Public Administration and Sociology (DPAS). This checklist should be completed *before* commencing with data collection or approaching participants. Students can complete this checklist with help of their supervisor.

This checklist is a mandatory part of the empirical master's thesis and has to be uploaded along with the research proposal.

The guideline for ethical aspects of research of the Dutch Sociological Association (NSV) can be found on their website (http://www.nsv-sociologie.nl/?page_id=17). If you have doubts about ethical or privacy aspects of your research study, discuss and resolve the matter with your EUR supervisor. If needed and if advised to do so by your supervisor, you can also consult Dr. Jennifer A. Holland, coordinator of the Sociology Master's Thesis program.

PART I: GENERAL INFORMATION

Project title:	De evaluatie van het eenzaamheidsbeleid in de gemeente Westland
Name, email of student:	Laura Versluis – 507494lv@eur.nl
Name, email of supervisor:	Romke van der Veen – vanderveen@essb.eur.nl
Start date and duration:	Januari 2022 tot en met juni 2022

Is the research study conducted within DPAS **YES**

If 'NO': at or for what institute or organization will the study be conducted?
(e.g. internship organization)

PART II: HUMAN SUBJECTS

1. Does your research involve human participants. **YES**

If 'NO': skip to part V.

- If 'YES': does the study involve medical or physical research? **NO**

Research that falls under the Medical Research Involving Human Subjects Act ([WMO](#)) must first be submitted to [an accredited medical research ethics committee](#) or the Central Committee on Research Involving Human Subjects ([CCMO](#)).

2. Does your research involve field observations without manipulations that will not involve identification of participants. **NO**

If 'YES': skip to part IV.

3. Research involving completely anonymous data files (secondary data that has been anonymized by someone else). **NO**

If 'YES': skip to part IV.

PART III: PARTICIPANTS

1. Will information about the nature of the study and about what participants can expect during the study be withheld from them? **NO**
2. Will any of the participants not be asked for verbal or written 'informed consent,' whereby they agree to participate in the study? **NO**
3. Will information about the possibility to discontinue the participation at any time be withheld from participants? **NO**
4. Will the study involve actively deceiving the participants? **NO**
Note: almost all research studies involve some kind of deception of participants. Try to think about what types of deception are ethical or non-ethical (e.g. purpose of the study is not told, coercion is exerted on participants, giving participants the feeling that they harm other people by making certain decisions, etc.).
5. Does the study involve the risk of causing psychological stress or negative emotions beyond those normally encountered by participants? **NO**
6. Will information be collected about special categories of data, as defined by the GDPR (e.g. racial or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, trade union membership, genetic data, biometric data for the purpose of uniquely identifying a person, data concerning mental or physical health, data concerning a person's sex life or sexual orientation)? **NO**
7. Will the study involve the participation of minors (<18 years old) or other groups that cannot give consent? **NO**
8. Is the health and/or safety of participants at risk during the study? **NO**
9. Can participants be identified by the study results or can the confidentiality of the participants' identity not be ensured? **NO**
10. Are there any other possible ethical issues with regard to this study? **NO**

If you have answered 'YES' to any of the previous questions, please indicate below why this issue is unavoidable in this study.

What safeguards are taken to relieve possible adverse consequences of these issues (e.g., informing participants about the study afterwards, extra safety regulations, etc.).

Are there any unintended circumstances in the study that can cause harm or have negative (emotional) consequences to the participants? Indicate what possible circumstances this could be.

NO

Please attach your informed consent form in Appendix I, if applicable.

Continue to part IV.

PART IV: SAMPLE

Where will you collect or obtain your data?

De gemeente Westland

What is the (anticipated) size of your sample?

Tien respondenten, waarvan 3 deelnemers van de coalitie, 2 beleidsmakers, waarvan er één deel heeft genomen in de coalitie, 2 trainers en 3 deelnemers van de trainingen.

What is the size of the population from which you will sample?

De Coalitie bestaat uit acht deelnemers.

De workshop wordt gegeven door twee trainers en de workshop is gevolgd door tientallen deelnemers.

Continue to part V.

Part V: Data storage and backup

Where and when will you store your data in the short term, after acquisition?

De interviews worden opgenomen en de audiobestanden worden samen met de transcripten opgeslagen op de laptop en de dropbox van de onderzoeker.

Who is responsible for the immediate day-to-day management, storage and backup of the data arising from your research?

De onderzoeker is verantwoordelijk voor het beheer, de opslag en de reservekopieën van de gegevens.

How (frequently) will you back-up your research data for short-term data security?

Door de gegevens op twee verschillende plekken op te slaan, worden de gegevens veilig bewaard.

In case of collecting personal data how will you anonymize the data?

De namen van de respondenten zullen worden geanonimiseerd en naast de naam en functie van de respondent zullen er geen andere persoonsgegevens worden verzameld.

PART VI: SIGNATURE

Please note that it is your responsibility to follow the ethical guidelines in the conduct of your study. This includes providing information to participants about the study and ensuring confidentiality in storage and use of personal data. Treat participants respectfully, be on time at appointments, call participants when they have signed up for your study and fulfil promises made to participants.

Furthermore, it is your responsibility that data are authentic, of high quality and properly stored. The principle is always that the supervisor (or strictly speaking the Erasmus University Rotterdam) remains owner of the data, and that the student should therefore hand over all data to the supervisor.

Hereby I declare that the study will be conducted in accordance with the ethical guidelines of the Department of Public Administration and Sociology at Erasmus University Rotterdam. I have answered the questions truthfully.

Name student: Laura Versluis Name (EUR) supervisor: R. van der Veen

Date: 19-03-2022 Date:

APPENDIX I: Informed Consent Form (if applicable)

Gebaseerd op het Standaard EUR Informed Consent Formulier – juni 2017

Toestemmingsformulier

Dit onderzoek wordt geleid door Laura Versluis. U bent van harte uitgenodigd om deel te nemen aan dit onderzoek. Dit onderzoek heeft als doel om er achter te komen in hoeverre het beleid van de gemeente Westland rondom het thema eenzaamheid effectief bijdraagt aan het verminderen van eenzaamheid in de gemeente Westland

U neemt deel aan een interview waarin aan u vragen zullen worden gesteld over de aanpak van eenzaamheid in de gemeente Westland.

U dient tenminste 18 jaar te zijn om deel te nemen aan dit onderzoek.

Van het interview zal een audio-opname worden gemaakt, zodat het gesprek later ad-verbum (woord voor woord) kan worden uitgewerkt. Dit transcript wordt vervolgens gebruikt in het verdere onderzoek.

Er zijn geen fysieke, juridische of economische risico's verbonden aan uw deelname aan deze studie. U hoeft geen vragen te beantwoorden die u niet wilt beantwoorden. Uw deelname is vrijwillig en u kunt uw deelname op elk gewenst moment stoppen.

Uw privacy is en blijft maximaal beschermd. Er wordt op geen enkele wijze vertrouwelijke informatie of persoonsgegevens van of over u naar buiten gebracht, waardoor iemand u zal kunnen herkennen.

Voordat onze onderzoeksgegevens naar buiten gebracht worden, worden uw gegevens **anoniem** gemaakt: geanonimiseerd. Bij de start van ons onderzoek krijgt uw naam direct een **pseudoniem**; uw naam wordt gepseudonimiseerd ofwel 'versleuteld'. Op deze manier kan wel worden onderzocht wat u in het gesprek aangeeft, maar weten de getrainde onderzoekers niet dat u het bent. De onderzoeksleider is zelf verantwoordelijk voor dit pseudoniem en de sleutel en zal uw gegevens niet delen met anderen.

In een publicatie zullen of anonieme gegevens of pseudoniemen worden gebruikt. De audio-opnamen, formulieren en andere documenten die in het kader van deze studie worden gemaakt of verzameld, worden opgeslagen op een beveiligde locatie bij de Erasmus Universiteit Rotterdam en op de beveiligde (versleutelde) computers van de onderzoekers.

De onderzoeksgegevens worden indien nodig (bijvoorbeeld voor een controle op wetenschappelijke integriteit) en alleen in anonieme vorm ter beschikking gesteld aan personen buiten de onderzoeksgroep; in dit geval aan een onderzoekscommissie van de Erasmus Universiteit Rotterdam die hiertoe bevoegdheden heeft.

Deelname aan dit onderzoek is geheel vrijwillig. Je kunt als deelnemer jouw medewerking aan het onderzoek te allen tijde stoppen, of weigeren dat jouw gegevens voor het onderzoek mogen worden gebruikt, zonder opgaaf van redenen.

Dit betekent dat als je voorafgaand aan het onderzoek besluit om af te zien van deelname aan dit onderzoek, dit op geen enkele wijze gevolgen voor jou zal hebben. Tevens kun je tot 5 werkdagen (bedenktijd) na het interview alsnog de toestemming intrekken die je hebt gegeven om gebruik te maken van jouw gegevens.

In deze gevallen zullen jouw gegevens uit onze bestanden worden verwijderd en vernietigd. Het stopzetten van deelname heeft geen nadelige gevolgen voor jou of de eventueel reeds ontvangen vergoeding.

Als je tijdens het onderzoek, na de bedenktijd van 5 werkdagen, besluit om jouw medewerking te staken, zal dat eveneens op geen enkele wijze gevolgen voor je hebben. Echter: de gegevens die u hebt verstrekt tot aan het moment waarop uw deelname stopt, zal in het onderzoek gebruikt worden, inclusief de bescherming van uw privacy zoals hierboven beschreven. Er worden uiteraard geen nieuwe gegevens verzameld of gebruikt.

Als u besluit om te stoppen met deelname aan het onderzoek, of als u vragen of klachten heeft, of uw bezorgdheid kenbaar wilt maken, of een vorm van schade of ongemak vanwege het onderzoek, neemt u dan aub contact op met de onderzoeksleider: **Laura Versluis, 507494lv@eur.nl**

Met uw ondertekening van dit document geeft aan dat u minstens 18 jaar oud bent; dat u goed bent geïnformeerd over het onderzoek, de manier waarop de onderzoeksgegevens worden verzameld, gebruikt en behandeld en welke eventuele risico's u zou kunnen lopen door te participeren in dit onderzoek

Indien u vragen had, geeft u bij ondertekening aan dat u deze vragen heeft kunnen stellen en dat deze vragen helder en duidelijk zijn beantwoord. U geeft aan dat u vrijwillig akkoord gaat met uw deelname aan dit onderzoek. U ontvangt een kopie van dit ondertekende toestemmingsformulier.

Ik ga akkoord met deelname aan een onderzoeksproject geleid door Laura Versluis. Het doel van dit document is om de voorwaarden van mijn deelname aan het project vast te leggen.

1. Ik kreeg voldoende informatie over dit onderzoeksproject. Het doel van mijn deelname als een geïnterviewde in dit project is voor mij helder uitgelegd en ik weet wat dit voor mij betekent.
2. Mijn deelname als geïnterviewde in dit project is vrijwillig. Er is geen expliciete of impliciete dwang voor mij om aan dit onderzoek deel te nemen.
3. Mijn deelname houdt in dat ik word geïnterviewd door Laura Versluis. Ik geef de onderzoeker toestemming om tijdens het interview opnames (geluid / beeld) te maken en schriftelijke notities te nemen. Het is mij duidelijk dat, als ik toch bezwaar heb met een of meer punten zoals hierboven benoemd, ik op elk moment mijn deelname, zonder opgave van reden, kan stoppen.
4. Ik heb het recht om vragen niet te beantwoorden. Als ik me tijdens het interview ongemakkelijk voel, heb ik het recht om mijn deelname aan het interview te stoppen.

5. Ik heb van de onderzoeksleider de uitdrukkelijke garantie gekregen dat de onderzoeksleider er zorg voor draagt dat ik niet ben te identificeren in door het onderzoek naar buiten gebrachte gegevens, rapporten of artikelen. Mijn privacy is gewaarborgd als deelnemer aan dit onderzoek.
6. Ik heb dit formulier gelezen en begrepen. Al mijn vragen zijn naar mijn tevredenheid beantwoord en ik ben vrijwillig akkoord met deelname aan dit onderzoek.
7. Ik heb een kopie ontvangen van dit toestemmingsformulier dat ook ondertekend is door de interviewer.

Naam deelnemer:

Naam onderzoeker:

Laura Versluis

Datum:

Datum:

20-03-2022

Handtekening:

Handtekening:

Bijlage 2 – Topic- en respondentenlijst

Respondentenlijst

De volgende respondenten zijn geïnterviewd:

R1 = Respondent 1: Deelnemer aan de Coalitie vanuit Vitis Welzijn

R2 = Respondent 2: Beleidsmaker gemeente Westland

R3 = Respondent 3: Beleidsmaker gemeente Westland en tijdelijk deelnemer geweest van de Coalitie

R4 = Respondent 4: Deelnemer aan de Coalitie vanuit de lokale scholengemeenschap

R5 = Respondent 5: Deelnemer aan de Coalitie vanuit CultuurWeb Westland

R6 = Respondent 6: Trainer van de workshops

R7 = Respondent 7: Trainer van de workshops

R8 = Respondent 8: Deelnemer van de workshop komt door vrijwilligerswerk in aanraking met eenzamen

R9 = Respondent 9: Deelnemer van de workshop komt door werk in aanraking met eenzamen

R10 = Respondent 10: Deelnemer van de workshop komt door werk in aanraking met eenzamen

Topiclijst

Voor de topiclijst is het van belang om te weten dat de onderzoeker de programmatheorie en cmo-model zo veel mogelijk wil voorleggen bij de respondent en verifiëren of dit klopt. De vragen zijn ter ondersteuning.

X3 – Workshops

Vragen Trainers:

Inleiding	- Uitleg doel van het onderzoek, anonimiteit van de respondent benadrukken.
Programma theorie & Algemeen	- Op wat voor manier wordt eenzaamheid in de gemeente Westland voorkomen en tegen gegaan? Waarom is er gekozen voor deze manier? - Wat is uw rol binnen deze aanpak? - Wat is uw rol in het aanbieden van de workshops voor vrijwilligers en deskundigen? - Waarom hebben jullie gekozen voor het aanbieden van workshops?
Workshops	<i>Ik probeer de respondent zelf te laten vertellen over de workshops, de volgende vragen zijn ter ondersteuning</i> - Wat houden de aangeboden workshops in? - Wat is het beoogde doel van deze workshops?

	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe proberen jullie door middel van de workshops dit doel te bereiken? - Wat zijn de beperkingen van de workshops?
Effectiviteit	<ul style="list-style-type: none"> - Onder wat voor voorwaarden zijn de workshops effectief? - Weet u wat de effectiviteit van deze workshops is? - Als u nog iets zou mogen veranderen aan de workshops, waardoor het effectiever wordt, wat zou dat dan zijn?
Afsluiting	<ul style="list-style-type: none"> - Heeft u verder nog toevoegingen waarvan u denkt dat dit nuttig kan zijn voor mijn onderzoek? - Bedanken voor de medewerking

Vragen deelnemers:

Inleiding	<ul style="list-style-type: none"> - Uitleg doel van het onderzoek, anonimiteit van de respondent benadrukken.
Algemeen	<ul style="list-style-type: none"> - Op wat voor manier wordt eenzaamheid in de gemeente Westland voorkomen en tegen gegaan? Waarom is er gekozen voor deze manier? - Wat is uw rol binnen de aanpak van eenzaamheid in de gemeente Westland? - Waarom heeft u deelgenomen aan de aangeboden workshops tegen eenzaamheid?
Workshops	<ul style="list-style-type: none"> - Wat hoopte u te leren tijdens de workshops? - Wat heeft u geleerd tijdens de workshops? - Brengt u de geleerde elementen in de praktijk? - Denkt u dat het beoogde doel van de workshops is bereikt?
Effectiviteit	<ul style="list-style-type: none"> - Wat zijn de beperkingen aan de workshops? - Onder wat voor voorwaarden werkt de workshop effectief? - Als u nog iets zou kunnen veranderen aan de workshops, wat zou dit dan zijn?
Afsluiting	<ul style="list-style-type: none"> - Heeft u verder nog toevoegingen waarvan u denkt dat dit nuttig kan zijn voor mijn onderzoek? - Bedanken voor de medewerking

X5 – Coalitie

Inleiding	<ul style="list-style-type: none"> - Uitleg doel van het onderzoek, anonimiteit van de respondent benadrukken.
Programmatheorie & Algemeen	<ul style="list-style-type: none"> - Waarom heeft de gemeente Westland een eenzaamheidsbeleid opgesteld? Op wat voor manier wordt eenzaamheid in de gemeente Westland voorkomen en tegen gegaan? - Wat is uw rol binnen de aanpak van eenzaamheid in de gemeente Westland? - Wat is de reden voor de oprichting van de Coalitie? - Waarom is uw organisatie aangesloten bij de Coalitie? - Wat is uw rol binnen de Coalitie?
Coalitie	<ul style="list-style-type: none"> - Wat houdt de Coalitie precies in? - Wat is het beoogde doel van de Coalitie?

	<ul style="list-style-type: none"> - Heeft u concrete voorbeelden van het doel van de Coalitie? - Hoe proberen jullie door middel van de Coalitie dit doel te bereiken? - Kan u wat vertellen over de werking van de Coalitie, eventueel ervaringen en/of voorbeelden? - Zijn er beperkingen aan de Coalitie?
Effectiviteit	<ul style="list-style-type: none"> - Onder wat voor voorwaarden is de Coalitie effectief? - Weet u wat de effectiviteit van de Coalitie is? - Als u iets zou kunnen veranderen aan de coalitie, waardoor het nog effectiever wordt, wat zou dat dan zijn?
Afsluiting	<ul style="list-style-type: none"> - Heeft u verder nog toevoegingen waarvan u denkt dat dit nuttig kan zijn voor mijn onderzoek? Waardoor nog duidelijker voor mij wordt hoe de Coalitie werkt? - Bedanken voor de medewerking

Bijlage 3 – Codeboom

Selectieve codes	Axiale codes	Open codes
Programma theorie	Reden voor opstellen eenzaamheidsbeleid	<ul style="list-style-type: none"> - (Veel) eenzamen in de Gemeente Westland - Landelijk programma: Eén tegen Eenzaamheid - Andere redenen
	Hoe wordt eenzaamheid in de gemeente Westland tegengaan?	<ul style="list-style-type: none"> - Publiekscampagne - Website - Digitaal Meldpunt - Trainingen - Netwerkvorming - Aanbod in kaart brengen en op- of afschalen - Werkconferentie
	Doel van het beleid	<ul style="list-style-type: none"> - Eenzaamheid in Westland tegengaan - Informatievoorziening - Bewustwording en agendering - Herkennen en vinden - Ondersteuning en activering
	Voor wie beleid	<ul style="list-style-type: none"> - Professionals en instellingen - Brede publiek
Coalitie	Reden voor oprichting van Coalitie	<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerking met verschillende domeinen - Eenzaamheid onder de aandacht brengen - Maken van strategische keuzes / strategisch niveau bij elkaar komen
	Beoogde doel van de Coalitie	<ul style="list-style-type: none"> - Eenzaamheid verminderen - Het zijn van een denktank voor partijen
	Hoe wordt dit doel bereikt	<ul style="list-style-type: none"> - Besluitvaardigheid - Contact met achterban van partijen / ambassadeurschap - Samenwerking met verschillende domeinen
	Voorwaarden voor effectiviteit	<ul style="list-style-type: none"> - Gedeelde verantwoordelijkheid - Elke partij wil eenzaamheid oplossen en actief zijn - Eenzaamheid bestrijden in dagelijks werk - Goed leiderschap
	Beperkingen Coalitie	<ul style="list-style-type: none"> - Bepaalde partijen nemen niet deel - Gemeentebestuur veranderd - Tijdgebrek - Prioriteitgebrek - Kennisgebrek
	Veranderingen Coalitie	<ul style="list-style-type: none"> - Meer verantwoordelijkheid voor de Coalitie - Andere redenen

	Reden voor aanbieden workshops	- Bewustwording en signalering - Activering
	Reden voor deelname aan workshop	- Handvatten krijgen waar je op moet letten - Signalen leren - Sparren met anderen - Leren van elkaar
	Beoogde doel van de workshop	- Bewustwording en herkenning - Activeren - Men weet waar je moet doorverwijzen
	Hoe wordt dit doel bereikt	- Theorie - Oefeningen
Workshops	Voorwaarden voor effectiviteit	- Diverse groep - Uitwisseling met elkaar / interactie - Tijd - Praktische handvatten - Niet een te grote groep - Rustige ruimte - Flexibiliteit trainers -
	Beperkingen workshop	- Te weinig op activering in gaan / oefening - Praktische handvatten: 'wat nu' gedeelte mist - Onbekendheid bij deelnemers waar ze heen moeten - Balans tussen theorie en praktijk - Weinig deelnemers
	Veranderingen workshop	- Snelle workshop voor docenten bijvoorbeeld - Workshop uitbreiden met meer oefening